

Ma'rifat

МАБРИФАТ • ХАЛҚ ЭНЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 12 август, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 63 (7258)

Ўзбекистон Республикаси
Президентининг
ФАРМОНИ

Р.Х.Жўраевни Ўзбекистон
Республикаси Халқ
таълими вазири этиб
тайинлаш тўғрисида

Рисбой Хайдарович
Жўраев Ўзбекистон Респуб-
ликаси Халқ таълими вазири
этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 11 август

Ўзбекистон Республикаси
Президентининг
ФАРМОНИ

Ж.Ғ.Йўлдошевни
Ўзбекистон Республикаси
Халқ таълими вазири
вазифасидан озод қилиш
тўғрисида

Жўра Ғаниевич Йўлдошев
бошқа ишга ўтиши муносаба-
ти билан Ўзбекистон Респуб-
ликаси Халқ таълими вазири
вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 11 август

Мактаб кутубхонаси
у қандай бўлиши керак?

5-бет

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

Чоршанба
Пайшанба
Жума

КЎРГАЗМА

Самарқанддаги Ўзбекистон адабиёти ва санъати тарихи музейида Мустақилликнинг 9 йиллигига бағишланган расмлар кўргазмаси очилди.

ИМКОНИАТ

Мустақиллик байрами арафасида андижонликлар халқ-аро "Ғабриэл" тармоғига уланган янги компьютер ёрдамида дунёнинг исталган мамлакатидagi самолёт маршрутлари чипталар сотиб олиш имконига эга бўлишди. Андижон шаҳрининг Машраб кўчасида очилган янги авиакасса мижозларга хизмат кўрсата бошлади.

ХАЛҚАРО АНЖУМАН ЎТКАЗИЛАДИ

Шу йилнинг сентябрь ойида Бухорода буюк олим Абу Али ибн Сино таваллудининг 1020 йиллигига бағишлаб "Ибн Сино ўқишлари" халқаро анжумани ўтказилади.

ЯНГИ ТЎПЛАМ

Ўзбекистон Давлат матбуот кўмитаси хайрли ишни давом эттириб, "Истиқлол умидлари" тўпламини чоп эттирди. Мазкур тўпладан юртимиз ёшларининг қалдирғоч асарлари ҳамда Ўзбекистон Давлат матбуот кўмитаси, Халқ таълими вазирлиги ва "Маҳалла" хайрия жамғармаси ҳамкорликда ташкил этган "Истиқлол янги давр, янги қахрамон" ва "Болаларга атаб ёзилган энг яхши китоблар учун" кўрик-танлови ғолибларининг асарлари жой олган.

ЯНГИЛИКЛАР ЭЪТИРОФ
ЭТИЛДИ, КАМЧИЛИКЛАРГА
ЕЧИМ ИЗЛАНДИ

3-бет

ДТСНИ ЖОРИЙ ЭТИШ
МОНИТОРИНГИ НАТИЖАЛАРИ

6-бет

ХУШБЎЙ ҲИДЛАР
ОЧ ҚОЛДИРМАЙДИ

14-бет

ҚАЛБЛАРДА
ЯШАЙДИ
17 ЎҒЛОН

15-бет

O'zimizni, o'z uyimizni o'zimiz
asraylik!

БИЗ ҚАНЧАЛИК ОҒОҲМИЗ,
ҲУШЁРМИЗ?

Терроризм инсоният учун энг катта хавфга айланиб, кишилар ҳаётига кўпроқ таҳдид солмоқда. Уйлар, кўча-хиябонлар, корхона ва транспорт воситаларида даҳшатли портлашлар содир этилмоқда. Яқинда Москва шаҳрининг Пушкин хиябонидаги ер ости йўлида ҳам шундай воқеа рўй берди. Тинч аҳолининг ороми бузилди. Жабр кўрганлар орасида қурбонлар, жароҳатланганлар бор. Телевидение орқали портлаш содир бўлган жойни кўриб туриб, ҳар бир иймонли, ватанини севган киши шубҳасизки, уларга лаънатлар айтади. Аммо қошки, бу манфурларнинг иши шу билан ўз интиҳосини топса. Қошки лаънату қарғишлар ижобат бўлиб, улар шу ондаёқ ер тишласалар. Афсуски, террорчилар фақат бир мамлакат, бир ҳудуд билан чекланиб қолмаяпти. Портлатишлар, аҳолининг тинчлигини бузувчи ҳодисалар дунёнинг бошқа бурчагида ҳам содир этилмоқда. Шунинг учун ҳам жаҳон афкор оммаси унга қарши кескин кураш олиб бормоқда.

Айни пайтда Сурхондарё вилоятининг тоғли ҳудудларида ин курган террорчилар ва уларга қарши жанг қилаётган аскарларимиз барчамизнинг диққат-марказимизда. Денгиз сатҳидан 3800

метр баландликдаги тоғ ўраларида жойлашиб олган жангарилар Афғонистоннинг жанговар лагерларида махсус тайёрланган бўлиб, замонавий қурол ва радиоалоқаларига эгадирлар. Мақсади юртимизда ҳукм сураётган осойишталикни бузиш, гиёҳванд моддаларни ҳудудимиздан олиб ўтишга йўл очишдир. Ҳукуматимиз томонидан кўрилган тезкор чора-тадбирлар натижасида улар ўз режаларини амалга оширолмадилар.

Алишер Навоий номидаги республика санъат саройида Ички ишлар, Миллий хавфсизлик хизмати, ДАН, Тошкент шаҳар ва вилоят ҳокимлик вакиллари ҳамда маҳалла оқсоқоллари иштирокида ўтказилган фаоллар йиғинида ана шу масалалар кенг муҳокама этилди. Йиғинни Тошкент шаҳар ҳокими К.Тўлағанов очди. Республика ички ишлар вазири Зокир Алматов сўзга чиқиб, халқаро терроризм, гиёҳвандлик, диний ақидапарастлик ҳамда Сурхондарё вилоятининг тоғли ҳудудларидаги воқеалар хусусида гапириб, унинг моҳиятини йиғилганларга тушунтириб берди. Вазир йиғилганлар эътиборини оғоҳликка, юртимиздаги осойишталикни масъулият билан сақлашга қаратди.

(Давоми 2-бетда)

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ АРАФАСИДА

11 август куни халқ таълими ходимлари йиғилиши РТМ мажлислар залида давом эттирилди. Бу галги йиғилиш кеча Миробод туманидаги 110-мактабда ташкил этилган замонавий кутубхона тақдироти ҳамда "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг ижроси масалалари бўйича суҳ-

батдан бежиз бошланмади. Чунончи, иштирокчиларда замонавий кутубхона тўғрисида тасаввур пайдо бўлди. Шу билан бирга 300 кишилик таълим ходимлари бири-бирдан эшитди, ўрганди. Бу суҳбатларда мухбирларимиз ҳам бевосита иштирок этдилар (3-, 4-бетларга

қаранг).

Мулоқот жараёнида бири амалга оширган амалий ишни иккинчиси улгуролмагани ҳам маълум бўлди. Энди улар қилинмаган ишларни, янгиликларни ўз ҳудудларида жорий этишга уринадилар, режалар тузадилар.

(Давоми 3-бетда)

ТЕСТ ЖАВОБЛАРИ ЧИҚДИ

Одам боласи аниқликни яхши кўради. Минг марта эшитгандан бир марта кўрган афзал, деган гап бекорга айтилмаган. Барча одамзодга мансуб "мен зўрман!", деган туйғу баъзан ақл билан юзма-юз қолганда ўзининг аниқ баҳосини олиб, ҳақиқий аҳволини кўзгуда кўради.

10 августдан бошлаб олий ўқув юрти талабаси бўламан, деганлар тест-имтихон натижаларини кўриш учун кўзгуга ўтурсига кела бошладилар. Йилдан-йилга такомиллашиб, талабгорларни жиддий "қийнаётган" тест жавоблари бу йил аввалгиларидан анча эрта эълон қилинганини қайд этиш лозим!

Натижалар эълон қилинди —

ҳар доимгидек кимдир хурсанд, кимдир... Табиий, ҳаёт синовлардан, имтихонлардан иборат. Имтихондан ўтмаганлар, сабаб қидиришни бошладилар...

Жавоблар чиқди, аммо ҳаяжонлар ҳали ҳам босилгани йўқ. Аламлар, кўзёшлар, икромлар, жимлик — энди бундан буёғи таҳлил даври бошланди. Сабоқлар... Аммо ҳамма ҳам бунга қодирмикан — ўз ўзини тафтиш, ўз-ўзини имтихон...

Бу йилги тест-синовлари натижалари таҳлили билан эса газетамизнинг навбатдаги сонларида сизларни таништириб борамиз.

Х.НИШОНОВ

ОРЗУ-УМИДЛАР ҚАНОТИДА

Бу йил республика олий ўқув юртларида ўтказилган тест синовлари натижаларининг эълон қилиниши ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги ўқув муассасаларига қабул жараёни, яъни ушбу тизимда тест синовлари ўтказиладиган санага тўғри келди.

11 август куни ўтказилган тест синовлари жараёни билан танишиш мақсадида Тошкент вилояти педагогика билим юртига йўл олди.

—Бугунги тест синовларида жами 22 гуруҳга ажратилган 722 нафар абитуриент иштирок этмоқда, — деди билим юрти раҳбари Насиба опа Камолова. — Абитуриентларимизга ҳар

томонлама қулайлик яратиш учун биз, маҳалла фаоллари билан биргаликда қатор тадбирларни ишлаб чиқдик.

Ана шу тайёргарлик ишлари яхши бўлганлиги боис, тест си-

Jarayon

новлари кўтаринки руҳда, яхши кайфиятда бошланди. Қабул жараёнида абитуриентларнинг соғлигини сақлаш, муҳофаза қилиш мақсадида тиббий ёрдам ҳам ташкил этилган.

Аудиторияларда абитуриентлар тест синовларини еча бошлаган бир вақтда, қабул ҳайъати аъзоси Умри Файзуллаева би-

лан мулоқотда бўлди.

—Ёшларимизнинг билимли бўлишга, ўқишга бўлган кучли иштиёқи сезилмоқда, — дейди У.Файзуллаева. — Масалан, бу йил мактабгача таълим йўналиши сиртки бўлимига талабгорлар кўп. Ҳатто, уларнинг орасида 10, 15, 20 йиллик педагогик стажга эга бўлганлари бор.

Ҳамманинг мақсади битта — синовдан муваффақиятли ўтиш, ўқиб малакали мутахассис дипломига эга бўлишдир. Ҳақиқий билимчилар эса мақсадига етиши муқаррар.

Нурлан УСМОНОВ,
Элёр ТЎХТАЕВ

БИЗ ҚАНЧАЛИК ОГОҲМИЗ, ҲУШЁРМИЗ?

(Давоми. Боши 1-бетда)

—Биз бундай қабих ишларга йўл қўймаслик учун республикамизда ва, айниқса, аҳоли гавжум жойларда, пойтахт Тошкент шаҳрида бир қанча чоратадбирларни амалга оширмоқдамиз, — деди вазир. — Аммо зинҳор бу билан чекланмаслигимиз керак. Юрт тинчлиги, осойишталигини сақлашга фақат ҳуқуқ-тартибот органларигина эмас, юртимиздаги ҳар бир фуқаро бурчлидир. Бунинг учун маҳаллаларда назорат ишларини кучайтиришимиз лозим. Президентимизнинг хонадонларимизнинг тинчлиги, ҳеч бир кишининг жабр чекишига йўл қўймаслик борасидаги ҳаракати, қайғуриши ҳаммамизга ўрнат

бўлмоғи даркор. Шу ўринда яна маҳаллалар фаолиятига эътибор қаратиб, биз амалга ошираётган ишларга улар кўмакдош бўлишларини таъкидламоқчи эдим.

Бирок, бизнинг бу каби ҳаракатларимиз ҳеч бир ваҳима-қўрқувга ўрин қолдирмаслиги керак, — давом этди вазир. — Айни пайтда турли оммавий ахборот воситалари томонидан тарқатилётган асоссиз хабарлар кишини таажжублантиради. Маълумот учун айтиб қўймоқчиман, орамизда ҳалок бўлганлар бор. Бу дастлабки маълумотлардан ҳам сизларга аён. Улар 5 нафар. Аммо бу борада бошқа асоссиз хабарларга ўрин йўқ.

Шунингдек, вазир сўзида давлат аҳамиятига молик бўлган корхона, коммунал хизмат кўрсатиш идоралари ва энергетика муассасалари ҳимояси, йўловчи ташиш транспортлари назорати хусусида ҳам тўхталди.

Тошкент шаҳар ва вилоят МХХ бошлиги Фахриддин Турсунов маҳаллалар хусусида сўз юритиб, гарчи у ерда жиноятчилар қўлга олинаётган бўлса ҳам, улар ҳақида маҳалла аҳолиси томонидан жуда кам маълумотлар олинаётганлиги, одамлар ён-атрофидагиларга ҳануз лоқайд бўлаётганлигини гапириб ўтди. Хусусан, сўнгги бир ой ичида республикамиздаги мавжуд конституцион тузумга қарши бўлган турли мафкура-

даги юздан ортиқ шахслар, шунингдек, юзга яқин қидирувдаги жиноятчилар ушланган. Кўплаб хонадонларда совуқ қурошлар борлиги аниқланган. Бу ишларга наҳотки маҳалла аҳли жим турса...

Йиғинда сўзга чиққан маҳалла фаоллари ҳам бу масалага панжа орасидан қараб бўлмаслиги, кўни-кўшнлар хабардор бўлиб, осойишталиқни таъминлашга хизмат қилиши кераклигини таъкидлашди.

Йиғинда республика МХХ раиси Р.И.ноятов ва "Маҳалла" жамғармаси раиси Ш.Жалилов иштирок этди.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
"Маърифат" мухбири

Тоғни террорчилардан
тозалаш ниҳоясига етмоқда

УЗУН. (ЎЗА махсус мухбирлари Мусулмон НАМОЗОВ ва Чори ТЎХТАЕВ хабар қилади). Сурхондарё вилояти Сариосиё ва Узун туманларининг баланд тоғ дараларида жойлашиб олишга уринган халқаро террорчилар гуруҳларини тугатиш борасидаги операция яқунловчи босқичга кирди. Операцияга бевосита раҳбарлик қилаётган Жанубий-Ғарбий махсус ҳарбий округ қўмондони, генерал-майор Ю.Филоненко ЎЗА мухбирларига бу ҳақда расман маълум қилди. Генералнинг айтишича, жангариларнинг қаршилигига тўла барҳам берилмоқда. Республикаимизнинг барча ҳарбий тузилмалари вакиллари билан иборат оператив гуруҳ хилват унгулар, ғорлар ва қуюқ арчазорларда яшириниб олган кичик тўдалар ва якка-ёлғиз террорчиларни топиш ва йўқ қилишга киришди. Террорчилар ўтиши мумкин бўлган барча сўқмоқлар ва довонлар назорат постлари орқали ҳамда ҳаводан мунтазам кузатиб турилибди.

Сапёрлар террорчилар миналаштирган жойларни «ажал уруғи»дан тозаламоқда. Айни пайтда террорчиларнинг қолган-қутганлари яширинган жойлар ўққа тутилмоқда.

Ўтказилиётган операциялар натижаларини ҳисобга олиб ишонч билан айтиш мумкинки, босқинчиларнинг талофоти кундан кунга ошиб бормоқда. 11 август куни жангариларнинг катта қурол-яроғ ва ўқ-дори омбори аскарларимиз

томонидан кули қўкка совурилди.

Шундай қилиб, ҳарбийларимиз вазиятни тўла назорат қилиб турибдилар. Қўмондонлик ҳар бир операцияга жиддий тайёргарлик кўриб, усталлик билан иш тутаетгани учун тозалаш тадбирлари давомида қурбон беришнинг олди олинмоқда. Таъкидлаш керакки, тозалаш тадбирларига фақат шартнома асосида хизмат қилаётган аскар ва сержантлар, махсус тайёргарликдан ўтган малакали офицерлар жалб этилган. Уларнинг руҳи тетик, жанговар, кайфияти юқори. Мамлакатимизнинг тинч ҳаётига дахл қилмоқчи бўлган террорчиларни тезроқ буткул йўқотиш ҳар бир ҳарбийнинг азму-шжоатига айланган.

Республика Ҳарбий прокуратураси терговчилари босқинчилар қўним топмоқчи бўлган жойда суриштирув ва тергов ишларини давом эттирмоқда. Жангарилардан тортиб олинган ва жанг майдонларидан топилган қурол-яроғ, ўқ-дори, дори-дармон, жарроҳлик асбоблари, ҳужжатлар диққат билан ўрганиб чиқилмоқда. Топилган далилий ашёлар террорчиларнинг бу ерда узок муддат ўрнашиб қолиш ниятида бўлганидан дарак бераётди. Ўлдирилган босқинчиларнинг жасадлари суд-тиббий экспертлари томонидан шахсини аниқлаш мақсадида ўрганиб чиқилмоқда.

Туманлардаги бозорлар, дўконлар, барча идора ва муассасалар одатдаги маромда ишлаб турибди.

/ЎЗА/

СОҒЛОМ ЖАМИЯТ —
МУСТАҲКАМ ҚАЛҚОН

Амалим тақозоси билан инсон организмни ўрганар эканман, унда жамиятнинг мўъжазгина аксини кўраман. Одам организмда ҳам жамиятдаги сингари ўғрилари, босқинчилар ва, албатта, четдан хавф солиб турувчи омиллар бўлади. Соғлом организм муттасил ушбу зараркунандалар билан курашиб, уларни мутлақ махв этмагунча хавфдан халос бўла ол-

майди. Ҳозирда пана-пастқамда пусиб, соғломлашаётган жамиятимизга, буюкликка интилаётган давлатимизга ёт бўлган мақсадларни кўзлаётган ҳар қандайин ҳаракатни амалга ошираётганларни ҳам айнан зараркунанда сифатида таг-томири билан қуритиш керак.

Жуманазар БЕКНАЗАРОВ,
шифокор

ЁВУЗ НИЯТЛИ
ДУШМАННИ
КЕЧИРИШ
МУМКИНМИ?

Қалдирғоч, чумчуқ ёки мусичанинг уясини бузсанг, фиғон қилиб дунёни бузади. Арининг уясига тегинсанг, мўри малахдай хужумга ўтади. Инсон эса қалдирғоч ҳам, чумчуқ ҳам, мусича ҳам ёки ари ҳам эмас! Инсон ўзига, оиласига, Ватанига дахл қилганларни, ёвуз ният билан қурол кўтариб кирган душманни кечириши мумкинми? Шу маънода ғанимларимизнинг қириб ташлангани тўғри бўлган. Тирик қолганларига ҳам қатъий жазо чоралари кўрилиши керак.

Мирали БОЙМУРОДОВ,
талаба

БЕВАТАН ВАТАН
ҚАДРИНИ
БИЛМАЙДИ

"Юртинг тинч — сен тинч" деган мақол тўғри экан. Мамлакатимизнинг жанубий чегара худудларида содир бўлган нохуш воқеаларни эшитиб, ўзимни гўёки ўз уйимга шум ниятли кимсалар дафъатан бостириб киргандек ҳис қилдим. Бу ҳис фақатгина ўз уйини, оиласини, Ватанини муқаддас деб билган инсонлардагина бўлишига имон келтирдим. Таг-тугининг тайини йўқ бу беватанлар уй, оила, юрт тинчлигининг қадрини қаёқдан билсин. Бу "қузгун"лар уясини батамом йўқ қилиш керакки, токи улар инсоният учун Она саналган заминда урчимасин.

Акбарали МИРЗААХМЕДОВ,
Сирдарё педагогика касб-хунар
коллежи директори

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ АРАФАСИДА

(Боши 1-бетда)

“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ижроси: уч йиллик фаолият таҳлили ва навбатдаги вазифалар” мавзусидаги маъруза йиғилиш иштирокчилари режаларини янада бойитди. Хусусан, улар маърузада билдирилган раҳбар масъулияти, ёш мутахассислар мониторингини ташкил этиш, ўқувчиларнинг дарсликлар билан таъминланиш муаммолари ва ечимлари, таълим беришдаги номутаносибликларни бартараф этиш йўллари, илм масканларида инновацион гуруҳлар тузиш, ҳар бир ХТБ уч йиллик режаси бўлишлиги, ўқувчиларни ўқишга ўргатиш, ишонч ва талабчанлик каби вазифа ва тушунчалар моҳиятини ён дафтарларига ёзиб олдилар.

Йиғилишда Наманган вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Дилшода Дадажонова Ўзбекистон Республикаси Пре-

зиденти Ислон Каримовнинг “Донишманд халқимизнинг муштаҳкам иродасига ишонаман” мавзусида “Fidokor” газетасининг мухбири саволларига жавобларида белгиланган вазифалар ва мактабдан ташқари ишларни жонлантириш юзасидан вилоятда бажарилаётган амалий ишлар, Андижон вилояти Марҳамат тумани ХТБ мудири Расулжон Султоналиев туманда қўлланилаётган илғор тажрибалар тўғрисида йиғилганларга гапириб бердилар.

Сўнгра “Йил ўқитувчиси — 2000” республика кўрик-танлови ғолиби, тошкентлик ўқитувчи Дилфузахон Ғаниева “Янгиликларга янгича ёндашиш услублари” ҳамда Жиззах шаҳридаги 8-“Нихол” боғча-мактаб мажмуаси раҳбари Дилором Обидова “Жажжиларни мустақил фикрлашга ўргатишда тўғра-ракларнинг ўрни” хусусида ба-тафсил фикр юритдилар.

Мунозара ва тажриба алма-

шувлардан кейин Навоий, Қўқон, Жиззах, Нукус, Тошкент вилояти педагогика институтларини имтиёзли тугатган бакалаврларга тантанали тарзда дипломлар топширилди. Уларни Ўзбекистон Республикаси Президенти Девони бош консультанти Ғайрат Шоумаров бирма-бир самимий табриклади. Сўнгра имтиёзли диплом эгаларининг қасамёд маросими бўлди.

Бундай қасамёд маросимлари жойларда ўтказилса, ёш мутахассисларнинг ўз вазифасига бўлган масъулияти янада ошарди. Қуйида унинг матнини эътиборингизга ҳавола қиламиз.

Бугун республика халқ таълими ходимлари йиғилиши вазирликнинг кенгайтирилган ҳайъат мажлиси шаклида давом эттирилади. (Бу хусусдаги тафсилотлар билан газетамизнинг навбатдаги сонларидан бирида танишасиз).

ЁШ ЎҚИТУВЧИ ҚАСАМЁДИ

Мен, мустақил Ўзбекистон Республикасининг ёш ўқитувчиси, шарафли касб эгаси бўлмиш педагоглар сафига қабул қилинар эканман, Президентимиз таъкидлаганларидек, улғайиб келаётган ёшларни баркамол, маънавий ва маърифий етук инсон бўлиб етиштириш Ватанимиз тараққиётининг пойдевори, халқ таълимини тубдан ислоҳ қилиш давлатимизнинг устувор йўналиши эканлигини чин қалбимдан ҳис қилиб:

— Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” талабларига мувофиқ ўқувчиларга таълим стандартлари асосида чуқур билим беришга, менга ишониб топширилган ёш авлодни Ватанга муҳаббат, халққа садоқат, инсонни ҳурмат қилувчи, истиқлолимизни қадрловчи, миллий қадриятларимизни юксакларга кўтарувчи, эркин фикрловчи баркамол шахс сифатида тарбиялашга, уларда маънавий онг, миллий мафкура ғояларини шакллантиришга;

— ўқувчиларимга жонқуяр устоз, дўст, таянч бўлишга, уларнинг қобилияти, иқтидори, истак ва умидларини рўёбга чиқаришга;

— давлатимизнинг келажаги ва юксак орзуси — соғлом ҳамда баркамол авлод тақдири учун курашишга;

— ўз касб-маҳоратимни тинмай оширишга, бор билимимни ўқувчилар таълим ва тарбиясига сафарбар этишга, устоз номини юксакликка кўтаришга, фидойий ўқитувчи-мураббий бўлишга;

— Миллий истиқлолимизни мустаҳкамлаш йўлида, Ватан равақи, тараққиёти учун куч-ғайратимни аямай хизмат қилишга Президентим, халқим, устозларим, бўлажак ўқувчиларим олдида Қасамёд қиламан!

Қасамёд қиламан!

Қасамёд қиламан!

Республика халқ таълими ходимлари йиғилишининг “ДТС мониторингини ташкил этиш. Мониторинг марказлари фаолиятини ташкиллаштириш” йўналишида қизғин иш олиб борган ижодий гуруҳга Халқ таълими вазирлиги Давлат таълим стандартлари мониторинги бошқармаси бошлиғи Р.Аҳлиддинов раҳбарлик қилди. Гуруҳда барча вилоятлар, Тошкент шаҳри ва Қорақалпоғистон Республикаси ДТС бўлимлари бошлиқлари иштирок этди. Иштирокчилар бугунги кунда Давлат таълим стандартлари мониторингини ташкил этиш ва Мониторинг марказлари фаолиятини ташкиллаштириш борасида қилинаётган янгиликлар, мавжуд муаммолар ва уларнинг ечими ху-

ЯНГИЛИКЛАР ЭЪТИРОФ ЭТИЛДИ, МУАММОЛАРГА ЕЧИМ ИЗЛАНДИ

сусида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

Айтиш жоизки, ўтган қисқа вақт мобайнида жойларда Мониторинг марказларини, мактабларда Мониторинг хоналарини ташкил этиш борасида кўламли ишлар амалга оширилган, кўпгина янгиликлар амалиётга жорий этилган ва тажрибалар тўпланган. Шу билан бирга бу соҳада ечимини кутаётган муаммолар, йўл қўйилган камчиликлар ҳам йўқ эмас. Хусусан, Мониторинг марказлари ва хоналари учун стандарт даражада махсус иш юритиш дафтарларининг йўқлиги, марказ ходимларининг малакасини ошириш ва тажриба алмашиш ўқувларини ташкил этиш зарурати борлиги, марказлар фаолиятини ривожлантириш бўйича тавсиялар камлиги, кўпгина жойларда аниқ иш тақсимотининг йўқлиги сабаб марказ ходимларига юклатилган кўшимча вазифаларнинг ортиб кетиши сингари ҳолатлар қайд этиб ўтилди.

Икром БҲРИБОВЕВ,
“Маърифат” мухбири

ИЛК БОСҚИЧНИНГ АҲАМИЯТИ

ча муҳокама этилди.

Таълим муассасалари тармоғини ёпилиб қолган боғчалар ва ишламаётган гуруҳлар ҳисобига кенгайтириш, боғча-мактаб мажмуини ташкил қилиш, қисқа муддатли гуруҳлар, хонадон боғчалари, саводхонлик марказлари, оналар ўқиши, оилада таълим, ривожлантирувчи нодавлат таълим муассасалари ташкил қилиш зарурлиги таъкидланди. Шунингдек, методик, даврий матбуот, ўйин ва ўйинчоқлар, дидактик материаллар етишмаслиги, туман, шаҳар миқёсидаги илғор иш тажрибаларни ўрганиш ва оммалаштириш, метод ка-

бинетлар қошида методик адабиётларни кўпайтириш ва тарқатиш механизминини ташкил этиш, меҳнат дарсларида МТМлари учун ўйин, ўйинчоқлар, дидактик материаллар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш лозимлиги ўқитиб ўтилди. Боғчаларда кутубхона, гуруҳларда китоб бурчаклари ташкил этиб, “Энг яхши кутубхоначи”, “Энг яхши жиҳозланган методика хонаси”, “Севимли ўйинчоқлар” сингари кўрик-танловлар уюштириш, “Соғлом авлод учун”, “Мактабгача таълим”, “Бошлангич таълим”, “Ғунча” журналлари ҳамда “Маърифат”, “Учитель Ўзбекистана” газеталарига обуна бўлиш ва бу масалага ҳомийларни жалб этиш таклифлари билдирилди.

Дилбар ХҲЖАЕВА,
“Маърифат” мухбири

Суратда: йиғилишдан лавҳа.
Равиль Альбеков олган сурат.

Халқ таълими бошқарув органлари фаолиятининг асосий йўналишларини такомиллаштириш бўйича таклифларни ишлаб чиқувчи ижодий гуруҳ — республика Таълим маркази директори Г.Алимова ҳамда Ш.Пулатовлар раҳбарлигида бир қатор туман ХТБ мудирилари билан “Янги педагогик ва инновацион технологияларни таълим-тарбия жараёнига татбиқ этиш истиқболлари” мавзусида шўба йиғилишини ўтказди. Юртбошимизнинг

МАҚСАД — ЎҚИТУВЧИ ВА ЎҚУВЧИ ОНГИНИ ЯНГИЛАШ

“Янги дарсликларни, замонавий педагогик ва ахборот технологияларини ўз вақтида ишлаб чиқиш ва жорий этишни таъминлашни алоҳида назорат остига олиш зарур”, деган сузлари ушбу йиғилиш мавзуси маъноси билан ҳамоҳанг тарзда эканлиги анжуман жараёнида ўз исботини топди. Анжуманда

мактабларни педагогик технологияга оид адабиётлар билан таъминлаш муаммолари, ўқувчиларни эркин, мустақил фикрлашга ўргатиш масаласи қандай ҳал қилинаётганлиги, методбирлашмалар фаолияти ҳақида, мактабда педагогик технологияларга оид инновацион гуруҳларни ташкил этиш ва

таълим жараёнидаги бир қатор бошқа муаммолар хусусида фикр алмашилди.

— Педагогик технологиянинг асосий мақсади — ўқитувчи орқали ўқувчи, ўқувчи орқали ўқитувчи онгини янгилашдир, — деди ижодий гуруҳ раҳбари Г.Алимова. — Шундай экан, ҳар бир мактабда

методбирлашма фаолиятини кўтарувчи инновацион гуруҳларни кўпроқ ташкил қилиш керак.

Янги педагогик технологиянинг афзалликлари ҳақида профессор Н.Сайидахмедов, Х.Ҳакимжоновлар ҳам тўхталиб ўтганларидан сунг анжуман ХТБ мудирилари орасидаги узаро мунозара, таҳлил тарзида давом этди...

Шерали НИШОНОВ,
“Маърифат” мухбири

МАЛАКА ОШИРИШ МУАММОЛАРИ

Педагог ходимлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш институтлари фаолиятини янги талаблар асосида ташкил этиш гуруҳида барча вилоят ПХМОИ ректорлари иштирок этдилар. Улар вазирлик томонидан тайёрланган махсус сўровнома—тест саволларига жавобларни тўлдиришгач, соҳага оид муаммолар, уларни ечиш йўлидаги ҳаракатлар юзасидан муҳокама-мунозара бошланди. Мунозарада асосий эътибор ПХМОИ кутубхона захираси, рейтинг усулини, ДТСни жорий қилиш, ўқув-мавзу режалари, ҳўжалик ҳисобидаги курслар, тест саволлари жамғармаси, методкабинетлар билан алоқа, ўқитувчилар диагностика таҳлили, малака ошириш истиқболи, ПХМОИларининг ўқув-моддий, моддий-техник базаси, ПХМОИ билан халқ таълими бошқармалари ўртасидаги ўзаро алоқа-муносабат масалаларига қаратилди.

Институт раҳбарлари вилоят ПХМОИлари моддий-техник базаси нозорлиги, мактаб ўқитувчилари савияси пастлиги, уларда янгиликка интилиш, иштиёқ сустлиги, малака оширишга жиддий эътибор билан қарамасликлари, бошланғич синф ўқитувчиларининг олий маълумотли бўлиши лозимлиги, иш самарадорлигини ошириш учун малака ошириш институтларини кафедра тизимига ўтказиш лозимлиги, ПХМОИ мустақил бўлиши кераклигини айтдилар. Рейтинг тизимини жорий қилиш албатта осон эмаслиги, у ўқитувчиларга ҳам, ўқувчиларга ҳам катта масъулият юклашини қайд этиб, бу борада тушунтириш ишларини кучайтириш лозимлигини эътироф этдилар.

Гуруҳ раҳбари Мухтор Яхёев 10 та йўналиш бўйича баҳо бериш орқали вилоят ПХМОИларининг республика бўйича эгалланган ўринларини эълон қилди. Тошкент ва Қашқадарё вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси педагогик ходимлар малакасини ошириш институтлари илғор деб топилди.

Муҳокама сўнигида ижодий гуруҳ қатнашчилари томонидан малака ошириш ишлари самарадорлигини янада ошириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқилиб, анжуман котибиятига тақдим этилди:

— Авлоний номидаги ХТХМОИда сентябрь-октябрь ойларида рейтингни жорий қилиш юзасидан уч кунлик илмий-амалий семинар ташкил қилиниши;

— ўқув режаларини ДТС бўйича қайтадан мослаб чиқиш;

— ўқитувчиларни маъруза матнисиз лекцияларга қўймаслик;

— тест саволлари жамғармаси захирасини бойитиш ва методкабинетлар билан алоқани кучайтириш;

— беш йиллик истиқбол режаси тузиш;

— ўқув-моддий базани кучайтириш масаласини қатъий қилиб қўйиш.

Хусан НИШОНОВ,
“Маърифат” мухбири

“Жисмоний соғломлаштириш ва спорт ишлари истиқболлари” шўъбасида бир қатор туман ХТБ раҳбарлари мактабларда жисмоний тарбия ва спорт ишларини тўғри йўлга қўйиш, туман ва вилоятларда фаолият юргизаётган спорт мактабларининг иш фаолиятига оид баъзи бир масалаларни муҳокама қилдилар.

Жойларда жисмоний тарбия ва спорт ишларини йўлга қўйишда амалга оширилаётган ностандарт ишлар юзасидан ҳам маълумотлар бердилар.

Қашқадарё вилояти Қамаш тумани халқ таълими бўлими бошлиғи С.Абдуқодиров “Бизда, тўйларда одатда кураш тушиларди. Бунда полвонлар беллашиб, бирор нарсага эга бўлишлари табиий ҳол. Лекин яқиндан бошлаб туманимизда спортни ривожлантириш ва оммавийлаштириш, мактабларни спорт анжомлари билан тўла таъминлаш учун тўйларда волейбол, футбол мусобақаларини ҳам ташкил қиляпмиз. Фолиб жамоа қўй, гилам эмас, балки волейбол, футбол тўплари, қизлар учун аргимчоқ, колцо каби мактабга

керак бўладиган жисмоний тарбия анжомларини совға сифатида олмоқдалар”, деди.

Спортни ривожлантиришда маҳалла,ота-оналар, сердаромад ташкилотлар билан ҳамкорликни кучайтириш, оилавий мусобақаларни кўпроқ уюштириш жуда фойдали эканлиги айтилди.

“Болаларга боғча ёшида-

СПОРТНИНГ
СОҒЛОМЛИККА
ТАЪСИРИ

нок жисмоний маданият ҳақида тушунча бериш, келажакда уларнинг спортга бўлган муҳаббатини оширади”, деди иштирокчилар.

Спортнинг шахмат-шашка, футбол, теннис, волейбол каби турларига кўпроқ эътибор бериш кераклиги, биз орзу қилаётган баркамол авлодни тарбиялашимизда катта ёрдам бериши ҳеч кимга сир эмас.

Биз ҳар қандай йиғилиш ёки маросимда, албатта ютуқлар билан бирга камчилик ва

муаммоларни ҳам айтиб ўтаемиз.

Жисмоний соғломлаштириш ва спорт ишлари истиқболларига тўсқинлик қилиб турган асосий муаммолардан бири, жойларда спорт анжомларининг етишмаслигидир. Бу масалани қандай ҳал қилиш лозимлиги ҳақида ҳам кўпгина таклифлар билдирилди.

Шўъба йиғилишида энг кўп танқидга учраган муассаса спорт мактаблари бўлди. Минглаб маблаг сарфланаётган бу мактабларда ўсиш суръати негандир кўзга ташланмаяпти, у ерда спорт сирларини ўрганаётган ўқувчилар кўзланган натижаларга эриша олмаяптилар. Бу масалага ҳам алоҳида эътибор қаратиладиган, ўша ерда ишлаётган спорт усталари ва тренерлари ишига жиддий ёндошиладиган муаммолардан биридир.

Халқ таълими вазирлиги жисмоний тарбия ва спорт бўлими бошлиғи Зайниддин Икромов раҳбарлик қилган шўъба йиғилишида бир-биридан ўринли, мулоҳазали, асосийси таълим ходимлари бажара оладиган таклифлар билдирилди.

Шарифа МАДРАҲИМОВА,
“Маърифат” мухбири

“Маънавият ва қўшимча таълим муаммолари” шўъбасида М.Шафиев ва Ж.Фозилов раҳбарлиги остида иштирокчилар ўз ишларини социологик сўроқлар ёзилган тест синовларини ишлаш билан бошладилар.

Табиийки, таълимнинг бу соҳасида ҳам қилиниши зарур бўлган талайгина юмушлар, ҳал этилиши ло-

рак бўладиган таклифларни билдириш айтиб ўтилганда, барча вилоятлардан келган раҳбарлар мактабдан ташқари таълимда асосан мутахассисларга эътибор бериш кераклигини билдиришди. Тўғарак раҳбарларини ўрта махсус, касб-хунар коллежларида тайёрлаш лозимлиги, болаларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказишда жисмоний тарбия ва спортнинг ўрни

лари билан савдо қилувчи дўконлар очиш мактабдан ташқари таълимнинг ривожлантиришга катта ёрдам беради.

Маънавият ва маърифат бугунги кунда энг кўп эътибор берилаётган тушунчалар. Ўқувчиларнинг етук маънавиятли, юксак салоҳиятли қилиб тарбиялашда мактабларда ўтилаётган “Одобнома”, “Ватан туйғу-

ОЛТИ Ёшли БОЛА
МАКТАБГА ТАЙЁРМИ?

Халқ таълими фаолларининг ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис марказлари фаолияти истиқболлари гуруҳи йиғилишида асосан куйидаги масалалар кўриб чиқилди. Булар, олти ёшга тўлган болаларнинг тиббий, психологик-педагогик ва дефектологик кўриги натижаларини туман ХТБ Кенгашларида соғлиқни сақлаш ходимлари билан биргаликда муҳокама этиш, ташхис тизимида фаолият кўрсатаётган кадрларнинг малакасини ошириш, тумандаги мактабларнинг республика ташхис маркази томонидан “Ташхис марказлари методик банки” руқни остида ишлаб чиқарилган ташхис методикалари билан таъминлаш, мактаб, мактаб-интернатлар, болалар боғчаларида фаолият олиб боровчи психолог ва дефектологларни вилоят педагогик ходимлари малака ошириш институтлари билан ҳамкорликда қайта тайёрлаш дастурини ишлаб чиқиш, ўрта умумтаълим мактабларида психолог ва касбларга йўналтириш хоналарини ҳамда таълим муассасаларда тиббий хоналарни жиҳозлаш ва ташкил этиш масалаларидир.

Йиғилишни республика ташхис Маркази бошлиғи, профессор Ботир Қодиров олиб борди. Анжуманда қилинажак ишлар, ютуқлар билан бирга қатор ечимини кутаётган масалалар ҳам кун тартибидан ўрин олди. Хусусан, республика ташхис маркази фаолиятига доир бир қатор камчиликлар кўриб чиқилди.

Профессор Б.Қодиров тумандаги касбий йўналтириш ишлари яхши йўлга қўйилмаганлигини, дефектологлар ўз фаолиятининг юз фоиздан ўн фоизини, психологлар йигирма фоизини, врачлар эса ўттиз-қирқ фоизини бажараётганлигини, улар ўз низомига эга эмаслигини айтиб ўтди.

Мактабларда олиб борилган чуқур медицина текширувларидан шу нарса аён бўлдики, ҳар бир мактабдаги 80-90 фоиз болаларда касаллик учраб турибди. Врачларда эса болаларни соғломлаштириш хужжати йўқ.

Бугунги кунда дефектологик нуқсонга эга бўлган болаларни соғлом болалар билан ўқитиш масалалари кўриб чиқилмоқда. Яқин йилларда бу масалани амалиётга татбиқ этиш кўзда тутиляпти. Аммо ҳудуд, туман бўйича нуқсонли болаларнинг рўйхати тузилмаган.

Бундан ташқари, олти ёшга тўлган 1-синф ўқувчиларини мактаб психологи ва ташхис марказидан икки чорак давомида тиббий психологик назоратдан ўтказиш масаласи кўриб чиқилганда кўпгина муаммолар кўзга ташланди. Маълумки, олти ёшли болаларнинг йигирма фоизи етти ёшли болаларга қўшиб ўқитилмоқда. Муаммо шундан иборатки, ўқитилаётган айрим олти ёшли болалар ҳали ақлан, баъзан жисмонан мактабга тайёр эмас. Бу ҳолат мавжуд ошна-оғайничилик орқали келиб чиқмоқда.

Эркин МИРЗАЯШЕВ,
Ирода ҲОЖИҚУЛОВА

АМАЛИЙ ТАКЛИФЛАР
БИЛДИРИЛДИ

зим бўлган муаммолар йўқ эмас. Иштирокчилар мактабдан ташқари таълим соҳасининг энг оқсоқ жиҳати – тўғаракларда, болалар ижодиёти марказларида етук мутахассисларнинг етишмаслигини эътироф этишди. Мактаб ўқувчилари ўртасида қонунбузарлик ҳолатларининг кўпайиб бориши ҳам дарсдан сўнгги бекорчилик сабабли эканлиги қайд этилди.

Шўъба йиғилиши муаммоларни шунчаки гапириб ўтиш эмас, балки, шу муаммоларни ҳал қилиш учун ке-

алоҳида бўлиши кераклиги ҳам йиғилганлар назаридан четда қолмади. Ҳар бир туманда болалар боғи, кичик-кичик болалар кинотеатри очиш зарурлиги, бу масканларда болалар бўш вақтларини мароқли ўтказишлари айтилди. Муҳими, кинотеатр ва болалар боғи қўшимча даромад келтириш манбалари бўлади. Техник тўғараклар учун хомашё топиш йўллари излаш, мактабдан ташқари ишларни йўлга қўйишда ўқув қўлланмалари ва дастурлар ишлаб чиқиш, ҳар бир туманда биттадан спорт мол-

си”, “Маънавият сабоқлари” фанларининг ўзига хос хусусиятлари бор. Юқорида санаб ўтилган фан ўқитувчилари ҳаётнинг аччиқ-чучугини кўрган, ўзи ҳам одобли, билимли бўлган киши бўлиши зарур. Бу фанларнинг олиб боровчиси фақатгина ўқитувчи бўлмай, кўпни кўрган оқсоқол, кекса журналист, илмли шифокор ҳам бўлиши керак деган таклифлар ҳам билдирилди.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
“Маърифат” мухбири

МАКТАБ КУТУБХОНАСИ

У ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Биз яна китоб ҳақида сўз юритмоқчимиз Гарчанд, китоб ҳақида мутафаккирларимизнинг минг йиллик таъбирлари ёдимизда бўлса ҳам. Инсон бирор ғам-ғуссага, қувонч-шодликка тўлганида яқин дўстини излаб қолади. Яқин дўст ким? У — китоб. Баъзан вужудингизни ҳасрат ўртаганида, уни яқин дўстингизга айтишга ҳафсала қилолмаётганингизда, сирлашгани муносиб ҳамроҳ тополмаганингизда, китоб жонингизга оро киради. Шунинг учун ҳам у дўст — содиқ дўст. Жомий ҳазратлари "Китобдин яхши ёр ўлмас жаҳонда", деганларидан минг бора ҳақ эдилар. Гап китобнинг маънавий қудрати, кучи ҳақида кетяпти. Китоб шундай буюк кучки, ундан ёшу қари бирдек баҳра олади.

Тошкент шаҳар Миробод туманидаги 110-мактабда замонавий кутубхона ташкил этилганини эшитиб, шу ёққа ошиқдик. Бу ерда республика халқ таълими ходимлари йиғилиши ҳам ўтказилаётган эди. Мажлисдан сўнг барча кутубхонага ташриф буюришди. Кутубхона бежирим ва шинамгина қилиб безатилган. Китоб жавонлари, ҳар хил бадиий адабиёт ва дарсликлар билан тўла. Телевизор, видеоаппаратура, ўқув залида компь-

ютер ўрнатилган. Табиийки, кишида бу кутубхона бошқа кутубхоналардан қандай фарқ қилади, деган савол туғилади. Бу ҳақда Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасининг дарсликлар бўйича назоратчиси Жамила Алиева бизга шундай деди:

—Кутубхонанинг фарқли томони шундаки, бу ерда замонавий компьютер ўрнатилиб, Интернет тармоғига уланган. Ўқувчи ушбу тармоқдан ўзига зарур бўлган барча маълумотларни олиши мумкин. Интернет орқали Америка, Япония, Россия, Англия каби йирик давлатларнинг кутубхона тизимларига кириб, адабиётлардан фойдаланиш имкониятига эга. Шунингдек, кутубхона фондидаги барча китоблар компьютер хотирасига жойланган. Ўқувчи ундан бемалол фойдаланиши, керакли китобнинг мавжуд ёки йўқлигини билиб олиши мумкин.

Бундан ташқари, кутубхонага 3 мингдан зиёд янги алифбоддаги китоблар келтирилди. Бу китоблар ўзининг чиройлиги ва қизиқарлилиги билан ўқувчини ўзига жалб этади. Энг муҳими, шу пайтгача лотин алифбосидаги 5—7-синф дарсликлари бўйича китоблар муаммоси ҳал этилди.

Ўқувчиларнинг маънавий дунёсини бойитишда, ҳар томонлама билимга эга бўлишларида

кутубхонада яратилган шароитлар қўл келади, албатта. Дарсликлардан ташқари, услубий қўлланмалар, мумтоз адабиётлардан намуналар, аниқ фанлар, чет эл адабиётлари, изоҳли лугатлар, санъат ва маданиятга доир рисоалар, болалар учун қизиқарли эртаклар ҳамда бугунги кун ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-мафкуравий жараёнга оид китоблар ҳам бор. Ўқувчи китоб ўқишдан толиққанда турли соҳаларга оид ўқув видео кассеталарини томоша қилиши, информатика ўқитувчиси билан биргаликда компьютер сирларини ўрганиши, шу орқали Интернет билан алоқа қилиши мумкин.

Янги келтирилган китоблар билан бирга кутубхона фонди-

да 17150 та китоб мавжуд. Мактабда 2500 нафар ўқувчи таълим олаётган бўлса, мавжуд китоблар ҳар бир ўқувчига меъёрдаги 8 тани ташкил этади. Ўқувчиларнинг аъзолик даражаси ўтган йили 72 фоизни ташкил этган бўлса, бу йил 90 фоиз бўлиши кутилмоқда.

Албатта, бу ишларни ташкил этишда саховатпеша ҳомийларнинг иштирокини айтиб ўтиш жоиздир. "Тошшаҳарйўловчиранс" давлат уюшмаси ўз ҳисобидан шаҳар таълим муассасаларига 2,5 миллион сўм маблағ ажратди. Шундан 1,5 миллион сўми биз ҳикоя қилаётган мактаб кутубхонасига сарфланди. Бозор иқтисодиёти шароитида таълим масканларига бундай ҳомийлик қилиш таҳсинга

лойиқ. Ажабмас, бошқа корхоналар ҳам ёш авлоддан ўз мурувватларини аяшмаса. Ахир, умидларимизнинг жи-лоси бўлган эртанги авлод вакиллари ҳар томонлама етук бўлиши юртимизнинг тараққиёт чўққиларини забт этишини таъминлайди.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
"Маърифат" мухбири

Суратда: кутубхона ходимлари компьютерда интернет тармоғига боғланиш ва унда маълумотлар олиш жараёни билан танишмоқдалар.

Р.Альбеков олган сурат.

Оила ўзбек халқининг азал-азалдан тарбия ўчоғи бўлган, миллий қадриятларимиз, аввало, оилада шаклланган.

Бизнинг халқимизда оилада ота тарбияси жуда муҳим ўрин эгаллайди. Отадаги руҳий куч фарзанд қалбига сингса, ҳеч қандай бузғунчи куч ёки мафкура унинг қалбини эгаллай олмайди. Бу борада биз кўпроқ ёшларни айблаймиз, бу нотўғри, албатта. Чунки эски тузум таълим-тарбиясини олган, ўша жамиятда онги шаклланиб бўлган кўпчилик катталар болаларига тарбия беришда хатоликларга йўл қўймоқдалар, ёшларга миллий тарбияни бера олмаптилар. Ўзида миллий тарбия, миллий ғурурни шакллантирмаган инсон қандай қилиб миллий ғояни фарзандида шакллантира олиши мумкин.

Мен "ота вазоҳати" деган руҳий куч борлигини биламан, айнан шу кучни фарзандларимизга бера олишимиз керак. Қайсики ота шундай кучни фарзандининг қалбига, онгига сингдира олган бўлса, у фарзанд бегона томонидан ота-онасига, авлод-аждодига, халқига, миллатига отилган ҳар бир тошни мағрур туриб қайтара олади.

Мен полвонлар юртида туғилганман, гапимнинг исботи учун шундай бир ҳаётий мисол келтирай: полвонлар ҳамиша халқнинг,

юртнинг орияти учун курашадиган довюрак фарзандлардир. Даврада кураш бўлаяпти, курашда ғолиб чиққан йигитга тараф топилади, ғолиб йигитга бу сафарги рақиб нақд икита келар эди, ғолиб йигит бироз иккиланиб турди ва рақибига кучи етмаслигига кўзи етди чоғи, даврадаги ҳакамга арзини айтиб даврадан чиқа бошлади. Шунда томошабинлар орасида ўтирган йигитнинг отаси ўрнидан турди ва ўғлига қараб: "Ўғлим, халқим олдида менинг юзимни ерга қаратма, бу даврадан ё ўлигингни ёки мағрур тил-

лод-аждодларига муносиб, мағрур фарзандлар бўлиб вояга етишади, шундагина фарзандларимизнинг юрагида, қалбига, онгига ота-онасига, авлод-аждодига, халқига, миллатига, Ватанига бўлган муҳаббат қарор топади, шундагина биз миллатимизнинг кафолатли келажагини яратган бўламиз.

Мен бу кун миллий мафкурани шакллантиришнинг асосий йўналишларидан бири — бу Ватан туйғуси деб биламан. Президенти-миз айтганидек, "Инсон ўзлигини англагани, насл-насабини билгани

ОТА СЎЗИ

ригингни олиб кетай, қайт орқанга", деди. Ўғли шартта орқасига қайтиб бир марта курашгандаёқ рақиб устидан соф ғалабага эришди. Даврадаги томошабинлар ҳам, ҳатто ўғил ҳам бундай кучни қаердан олганлигини тушуниб етмади. Фақат отагина бундай кучни тушуниб етганлиги учун ҳам мағрур туриб, ўғлини барига босди. Бу эса отанинг фарзандига берган руҳий кучи эди. Мен истардимки, оталар ана шундай кучдан фарзандларини бебаҳра қолдирмасинлар, чунки бундай кучга эга бўлган фарзандлар халқимизнинг, миллатимизнинг ав-

сари, юрагида Ватанга муҳаббат туйғуси илдиз отиб юксала боради. Бу илдиз қанча чуқур бўлса, туғилиб ўсган юртга муҳаббат ҳам шу қадар чексиз бўлади". Ҳа, Юртбошимиз таъкидлаганидек, Ватан туйғуси бу буюк куч, ўзбек халқининг фарзандларида Ватан туйғуси оилада шакллана бошлайди ва йигитларимизда бу табаррук туйғунинг шаклланишини кафолатлайдиган даврлардан бири бу ҳарбий хизматдир. Ҳар бир ўзбек йигити Ватан олдидаги муқаддас бурчини ўташи шарт ва зарурдир.

Ватан туйғуси шундай бир кучки,

Oriyat

кимки ўз йигитлик бурчини ўтамаган бўлса бундай кучни тушуниши анчагина қийин бўлади. Чунки халқи, миллати, авлод-аждоди, ота-онасини ҳимоя қилишдек муқаддас бурчини ўтаган фарзанд, миллатнинг мағрур фарзанди бўла олади.

Ватаннинг ҳарбий салоҳиятини ўз кўзи билан кўрган инсонни ҳеч ким алдай олмайди, ўзгаларнинг баландпарвоз гапларига, уйдирмаларига ҳеч қачон ишонмайди.

Юқорида мен ҳарбий хизмат Ватан туйғусининг шаклланишини кафолатлайди, деганим шундан иборатки, мустақил давлатимиз байроғини ақалли икки соатгина ҳимоя қилиб, байроқ олдида мағрур турган йигитларда, ҳар куни мусаффо тонгда туриб давлатимиз мадҳиясини тинглаган фарзандларда шундай бир куч, ҳис-туйғу пайдо бўладики, уни бошдан ўтказган йигитларгина тушуна олиши мумкин ва улар бу ширин лаҳзаларни ҳеч кимга ва ҳеч қачон бермайдилар — бу туйғу эса айнан Ватан туйғусидир.

Ф. РЎЗИЕВ,
Бухоро вилоят педагог
ходимлар малакасини ошириш
институтини педагогика-
психология кафедраси
ўқитувчиси

Халқ таълими вазирлигининг бугун бўлиб ўтаётган навбатдаги ҳайъат йиғилишида муҳим масала—«Республика умумий ўрта таълим мактабларида давлат таълим стандартларини жорий этишнинг аҳволи ҳамда бу соҳадаги ишларни такомиллаштириш чора-тадбирлари» муҳокамаси бўлиб ўтмоқда. Мана бир йилдирки, ушбу меъёрий ҳужжат таълим тизимининг барча босқичларига сингиб бормоқда. Унинг жойларда

қанчалик ижроси таъминланганлиги эса олиб борилаётган мониторинг амалиёти орқали аниқланмоқда.

Куйида ДТС ҳамда ўқув дастурлари ижросининг республика, вилоят, туман ва мактаб босқичида қандай амалга оширилаётганлиги, жараёнда вужудга келаётган муаммолар, уларнинг ечимлари баён этилган мақолалар билан танишасиз.

Jurnalning yangi sonida

таъминлаш Қорақалпоғистон Республикаси, Жиззах, Тошкент, Хоразм, Қашқадарё вилоятларида етарли эмас. Сирдарё, Сурхондарё вилоятлари ПХМОИларида мониторинг марказларининг ўқитувчиларга бераётган методик ёрдамлари суст. Сирдарё вилоят ПХМОИ қошидаги Мониторинг маркази ходимларининг ўз ишига масъулиятсизлик билан ёндашаётганликларини биргина мисолда кўриш мумкин. Институт Мониторинг маркази томонидан март ойида 6-синфларда математикадан ўтказилган ёзма иш натижаларига кўра ўзлаштириш 90 фоизни ташкил этган. Лекин вазирлик вакили томонидан айнан шу ёзма иш материали бўйи-

ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎЛ

Мамлакатимиз мустақиллигининг шонли тўққиз йиллиги арафасида барча ватандошларимиз қатори таълим соҳаси жонкуярлари қалбини улғушқроналик туйғуси қамраб олган. Зеро, ўтган қисқа фурсат ичида республикаимизда бир неча ўн йилликларга арзирли ишлар амалга оширилди. Биргина халқ таълими соҳасида ўтган тўққиз йил мобайнида бугун жаҳон аҳли тан бераётган таълимнинг ўзбекона модели яратилди. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги ҳамда «Қадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида»ги қонунлари асосида бутун эътибор таълим мазмунини такомиллаштиришга қаратилди. Мамлакатимиз таълим тарихида биринчи марта умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари ишлаб чиқилди ва Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланди. 1999-2000 ўқув йилидан бошлаб умумий ўрта таълимнинг ДТС барча мактабларининг 1-6-синфларида ўқув дастурлари билан биргаликда жорий этилди.

ДТС ва янги ўқув дастурларини жорий этиш бўйича Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда 1999 йилнинг август, сентябр ойларида бошқарма, вилоят педагог ходимлар малакасини ошириш институти мутахассислари, халқ таълими бўлимлари мудири, экспериментатор ўқитувчилар учун ўқув машғулоти ўтказилди. Ўз навбатида ана шундай ўқувлар шаҳар, туман халқ таълими бўлимларида ҳам олиб борилади.

Қадрлар тайёрлаш миллий дастури талабларини амалга ошириш, илғор педагогик технологияларни аниқлаш, ўрганиш, таҳлил этиш ва омалаштириш мақсадида мониторинг тизими ташкил этилди.

Мониторингнинг мақсад ва вазифалари «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Қадрлар тайёрлаш миллий дастури», Президент фармонлари, қарорлар ижросини таъминлаш, маъмур қонун ва қарорлар асосида ўқувчиларнинг билим савияларини оширишда янги педагогик технологияларни яратиш ва таълим жараёнига татбиқ этиш, халқ таълими бошқарув органлари, таълим муассасалари, педагог ходимлар фаолиятини ўрганиш, диагностика таҳлил қилиш ва улар фаолиятига ҳолисона баҳо бериш, қўзғатув ва текширувлар натижасида аниқланган камчиликларни тезкорлик билан бартараф этиш ҳамда муассасалар жамоаларига амалий-услубий ёрдамлар беришдан иборат бўлмоқда. Халқ таълими вазирлиги ва вилоят ҳокимлигининг тавсияларига асосан вилоят Халқ таълими бошқармаси ҳамда унинг тасарруфидаги барча шаҳар ва туман халқ таълими бўлимларида мониторинг бўлимлари иш бошлади.

Мониторинг бўлимларининг ўтган даврдаги фаолияти тажрибалардан келиб чиқиб ҳамда вазирлик ҳайъатининг 1999 йил 6 октябрь куни ўтказилган йиғи-

лишидаги тавсияларига асосан бошқарма ва унинг тасарруфидаги шаҳар, туман халқ таълими бўлимларида «Мониторинг марказ»лари ҳамда таълим муассасаларида «Мониторинг хона»лари ташкил этилди. «Мониторинг марказ»лари ва «Мониторинг хона»лари таълим-тарбиявий ишлар кўрсаткичлари, илғор иш тажрибалари, мониторинг натижалари, янги ўқув дастурлари асосидаги услубий қўлланма ва тавсиялар ҳамда дарс ишланмалари билан жиҳозланди.

ДТС ва янги ўқув дастурлари бўйича таълим муассасаларида «Энг яхши дарс ишланмалари», «Кўргазмалар қўроллари» кўрик-танловлари эълон қилинди. Тўпланган энг яхши дарс ишланмалари, кўргазмалар мониторинг марказларида умумлаштирилиб, омалаштирилмоқда.

ДТС ва янги ўқув дастурлари асосидаги 1000 дан ортиқ дарс ишланмалари, 150 дан ортиқ методик тавсиялар матбуотда ва китобчалар шаклида чоп этилиб, жойларга фойдаланиш учун юборилди. Илғор тажрибали ўқитувчиларимиз янги дастурнинг афзалликлари ва муаммолари тўғрисида фикр билдиришди, бу эса дастурларда белгиланган вазифаларни янада чуқур ўрганишга имкон яратди.

Қадрлар тайёрлаш миллий дастури ҳамда давлат таълим стандартларини ҳаётга татбиқ этиш бўйича вилоятимизда амалга оширилаётган ишлар билан танишиш, уларни республикаимиз бўйича омалаштириш мақсадида 2000 йилнинг 8-9 феврал кунлари «ДТС мониторингини олиб бориш: муаммолар, изланишлар, ечимлар» мавзусида Республика семинари-кунаси ўтказилди. Анжуман иштирокчилари вилоятимизнинг барча туман (шаҳар) халқ таълими бошқармаларида ташкил этилган Мониторинг марказлари ҳамда Мониторинг хоналари билан танишиб, ўзаро тажриба алмашдилар, амалга оширилаётган ишлар таҳлил этилди, ютуқ ва камчиликлар кўрсатилди, келгусида бажариладиган ишлар белгилаб олинди.

Ҳозирги кунда вилоятимиз халқ таълими тизимида мониторинг тизими деярли тўлиқ шаклланди. Мавжуд камчиликларни тузатиб, мониторинг тизимини кундан-кунга такомиллаштириб боришга ҳаракат қилмоқдамиз.

1999-2000 ўқув йили давомида ДТС ва янги ўқув дастурлари талаблари асосида вилоят, туман ва таълим муассасаси микёсида ДТС мониторинги ўтказилди. Мониторинг жараёни Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган «Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари мониторингини олиб бориш тартиби» асосида ўтказилди. Унда 4-6-синф ўқувчиларининг ДТС асосидаги ўқув дастурларини ўзлаштиришларидаги таълим самарадорлиги аниқланди.

(Давоми 7-бетда)

ДТСНИ ЖОРИЙ ЭТИШ МОНИТОРИНГИ НАТИЖАЛАРИ

чиқиб, янгиланишлар кўзгуси бўлиш вазифасини адо этаётир.

Давлат таълим стандартлари ва янги ўқув дастурлари ўқув-тарбия жараёнига жорий этила бошлангач, бу борадаги қарор, кўрсатма, буйруқ ва тадбирларни назорат қилиш, натижаларни таҳлил қилиш эҳтиёжи туғилди. Бу вазифани халқ таълими соҳасида шакланган мониторинг тизими амалга ошираётир. «Таълим тараққиёти»нинг бу йилги махсус 4-5-сонлари халқ таълими тизимида ўтказилган мониторинг натижаларига бағишланган.

Ахборотноманинг дастлабки саҳифаларида «Давлат таълим стандартлари амалда: ютуқлар, муаммолар, навбатдаги вазифалар» сарлавҳасида тақлилий мақола эълон қилинган бўлиб, унда 1997 йили «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Қадрлар тайёрлаш миллий дастури» қабул қилингандан сўнг тизимда амалга оширилган ишлар, уларнинг ютуқлари, юзага келган муаммолар қайд этилиб, галдаги қилиниш керак бўлган ишлар ҳақида сўз боради. Жумладан, ДТС лойиҳалари ва ўқув дастурлари 1998-1999 ўқув йилида таҳриба-синовдан ўтказилди ва 1999 йил 16 августда Вазирлар Маҳкамасининг 390-сонли қарори, Халқ таълими вазирлигининг 1999 йил 26 августдаги 13-сонли қарори билан тасдиқланди. Республика, вилоят, туманлар микёсида Мониторинг марказлари, таълим муассасаларида Мониторинг хоналари ташкил этилди. Эндиги вазифа жорий этилаётган дарсликлар мазмунини миллий истиқлол мафкураси, ўқувчилар қалбида ватанпарварлик туйғусини уйғотиш, мустақил фикрлашга ўргатиш масалалари етарлича акс этиши, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ДТС ва янги ўқув дастурлари асосидаги методик қўлланма, тавсия, дидактик материаллар ва бошқа қўшимча адабиётлар билан таъминланишини тезлаштириш, ўқитувчиларнинг ДТС ҳақидаги тушунчалари уларни таҳлил қила билиш даражасида бўлишига эришиш, жойларда ДТС мониторингини ўтказиш, нати-

жаларни таҳлил қилиш, мониторинг марказлари ва хоналари фаолиятини кучайтириш ҳисобланади.

«Давлат таълим стандартларини жорий этишнинг дастлабки мониторинг натижалари» материалларининг сарлавҳаларидан гап нима ҳақида кетаётганидан дарак беради: «ДТС ва янги ўқув дастурларини ўқув тарбия жараёнига жорий этиш учун яратилган шарт-шароитлар», «Таълим ходимларининг ўқув-методик мажмуалар билан таъминланганлик даражаси», «Таълимда мониторинг тизими», «ДТСни жорий этиш бўйича таълим бошқаруви органлари ва таълим муассасаларида амалга оширилган ишларнинг таҳлили» ва х.к.

Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва барча вилоятларда ДТС асосидаги янги ўқув дастурлари ижроси мониторинги юзасидан кенг қамровли тадқиқот ўтказилиб, ҳар бир ҳудуд бўйича амалга оширилаётган ишлар кўзгуда намоён бўлди. Албатта, ҳар бир вилоятда бу борада сезиларли ишлар қилиниб, кўзга кўринарли даражага келиб қолган. Ташкил қилинган мониторинг марказлари ва хоналари фаолияти, турли семинар, кенгаш, йиғинлар, махсус курслар ташкил қилиниб, ўқитувчилар, ўқувчилар ва ота-оналарга тушунтириш ишлари олиб борилаётганлиги эътироф этилди. Умуман, барча ҳудуд халқ таълими бошқармалари томонидан Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 16 августдаги 390-сонли, Халқ таълими вазирлиги ҳайъат мажлисининг 26 августдаги 13-сонли қарори ижросини таъминлаш мақсадида муайян ишлар амалга оширилган.

Кенг қамровда ўтказилган мониторинг натижалари ҳали қилинадиган ишлар кўп эканлигини, ДТС, янги дастур, янги педагогик технологияни амалиётга жорий қилишда кўплаб камчиликларга йўл қўйилаётганини кўрсатиб берди. Жумладан, таълим муассасаларини ДТС ва янги ўқув дастурлари асосидаги методик қўлланмалар, тавсиялар билан

ча Мирзаобод туманидаги 10-мактабда олинган натижага кўра биронта ўқувчи 55 баллдан юқори баҳо ололмаган.

Сурхондарё вилоят ПХМОИдаги камчиликлар сабаби эса институтда юзага келган носоглом муҳит билан изоҳланади.

Энг кўп учрайдиган камчилик — ўқувчилар, уларнинг ота-оналари ва ҳатто ўқитувчиларнинг ДТС ва мониторинг хизмати моҳиятини тўла англаб етмаганидир. Бу ҳолни Қорақалпоғистон Республикаси, Бухоро, Жиззах, Навоий, Наманган, Самарқанд, Тошкент шаҳри, Тошкент вилояти, Қашқадарёда кузатиш мумкин. Бу борада Фарғона вилояти тажрибасидан фойдаланиш мақсада мувофиқ бўлур эди. У ерда ҳар бир ўқитувчи ўз фани бўйича ДТС асосидаги талабларни ўқувчининг дафтарида ёздирганлар, ўқувчилар эса ўз ўрнида уларни ота-оналарига етказганлар. Ота-оналар ДТС талаблари билан танишганликлари тўғрисида дафтарга имзо қўядилар. Бу усул ўзининг ижобий самарасини бермоқда.

Андижон, Жиззах, Фарғона вилоятлари, Тошкент шаҳрида ўқувчилар билим, кўника ва малакалари, ДТС асосидаги ўқув дастурларини ўзлаштириш даражаси, янги педагогик технология бўйича амалга оширилган ишлар йўналишлари бўйича етарлича таҳлил қилинмаган. Андижон вилоятида ўқув кабинетлари жиҳозланиши, Наманганда мониторинг хоналарини ташкил қилиш етарли эмас. Бухоро вилояти ва Тошкент шаҳрида баъзи ишларда қуруқ расмийчиликка йўл қўйилган. Самарқанд вилоятида янги дастур ва дарслик ўртасида номуаносибликка йўл қўйилган бўлса, Жиззах вилояти ХТБ ва ПХМОИ мониторинг марказлари фаолиятида узвийлик йўқ. Фарғона вилоятида ДТС талаблари асосида тест топшириқлари, ёзма иш, диктант, баён каби материаллар банки яратилмаган бўлса, Хоразмда ДТСни жорий қилишда кўплаб камчиликлар мавжуд.

ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎЛ

(Давоми. Боши 6-бетда)

Республикаимиздаги барча умумий ўрта таълим муассасаларининг 1-7-синфларида 2000-2001 ўқув йилида таълим-тарбия жараёни ДТС ва янги ўқув дастурлари асосида ташкил этилади. 4-синфни ҳамда 9-синфни битираётган барча ўқувчилар таълим стандартларида белгилаб берилган кўрсаткичларга эришишлари шарт. ДТС ва янги ўқув дастурлари жорий этилган синфлардан энг юқориси (ҳозирги 7-синф) 2003 йилда умумий ўрта таълим мактабини тугатадилар. 2003 йилдан бошлаб 9-синф битирувчиларининг ҳар биридан умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартларида белгилаб қўйилган минимал кўрсаткичларга эришиш талаб этилади. Шу боис, ўқувчиларнинг янги ўқув дастурлари бўйича ўзлаштиришдаги сифат кўрсаткичларини қўйи синфдан йилма-йил назорат қилиб, камчиликлар ўз вақтида бартараф этилиб бориши мақсадга мувофиқ.

2000-2001 ўқув йили давомида 4- ва 7-синфларда ўқув режадаги барча фанлардан вилоят миқёсида ДТС мониторингини ўтказишни режалаштирганмиз.

Ўтган ўқув йили тажрибалари шуни кўрсатдики, ДТС мониторингини туманлар кесимида барча ўқув фанларидан бир вақтда ўтказишни маънавий қийинчиликларни тугдиради. Шунинг учун ўқув фанлари бўйича мониторинг белгиланган жадвал асосида, ўқув йили давомида, навбатма-навбат ўтказишни мақсадга мувофиқ. Бунда бир вақтда битта синф бўйича 3-4 та ўқув фанидан ўтказиш яхши самара беради.

ДТС мониторингини 7-синфда бир вақтда 4 та ўқув фанидан ўтказилади. Масалан, 7-синфда апрель ойида математика, физика, кимё ва биологиядан мониторингни ўтказишни режалаштирганмиз. Вилоятимиздаги туман (шаҳар)лар сони 19 та. Вилоят ХТБ мониторинг бўлимида ва

ПХМОИдан 19 нафар ходим бошқарманинг масъул вакили сифатида, шунингдек, ҳар бир туман (шаҳар) ХТБдан биттадан, яъни 19 нафар ходим ёрдамчи вакил сифатида ДТС мониторингини ўтказишга жалб қилинган.

Мониторинг ҳар бир туман (шаҳар)да 3 тадан мактабда ўтказилади. Мактабларни танлаш бошқарма вакиллари ихтиёрига берилади. Вакиллар туман (шаҳар) ХТБ ходими билан танланган мактабга бориб, мониторинг ўтказишни бошлайдилар. Бошқарманинг масъул вакили мактабда ДТСни жорий этиш юзасидан амалга оширилган ишларни ва ўқитувчиларнинг фаолиятини атрофлича ўрганади ҳамда анкета сўровларини ўтказиши. Иккинчи вакил эса 4 соат давомида ўқувчилардан 4 та ўқув фанидан назорат ишларини ўтказиши.

Ўқувчиларнинг бажарган ишлари шу кун вакиллар томонидан текширилади, ҳужжат тузилиб, мактаб директори томонидан тасдиқланади.

ДТС мониторингини ўтказишда мактаблар аввалдан, ҳаттоки, бир кун олдин ҳам маълум қилинишга йўл қўйилмайди.

Туман (шаҳар) миқёсида, яъни мактаблар кесимида мониторингни ўтказишни ҳам шу зайдда амалга оширишни мўлжаллаганмиз. Бунда ҳам ДТС мониторинги ўқув йили давомида белгиланган жадвал асосида бир вақтда 3-4 та ўқув фанидан ўтказилади. Туман (шаҳар)ларнинг айримларида мактаблар сони 10-20 та, бошқаларида 40-60 та, баъзи йирик туманларда эса 100 дан зиёд. Мактаблар сони қанчалигидан қатъий назар мониторинг ишларини барча мактабларда бир кунда ўтказиш тавсия этилади. Агар назорат ишлари 2 ёки 3 кун давом этадиган бўлса, назорат материаллари ҳар бир кун учун турлича бўлиши зарур.

Мактаб миқёсида ўтказиладиган мониторинг ишлари вилоят ва туман (шаҳар) миқёсида ўтказиладиган тартибдан фарқ қилади. Мактабда мониторинг ишлари раҳбарият томонидан ташкил этилади ва назорат қилиб борилади. Бунда белгиланган жадвал асосида 1-7-синфларнинг барча-

сида ҳар бир чоракда ўқув фанларидан ички назорат ишлари ўтказилади. Назорат ишларини ўтказиш жараёнида дарс берувчи ўқитувчи фақат кузатувчи сифатида иштирок этади.

Мактаб миқёсида ўтказилган мониторинг натижалари ҳар бир синфда ўқув предметлари бўйича таълим сифатини аниқлашга, натижалари паст бўлган синфларда тегишли ўқув фанидан таълим самарадорлигини ошириш учун чора-тадбирлар кўришга асос бўлади. Бу натижалар ҳар бир ўқитувчининг меҳнатини ҳам баҳолашга имкон беради.

Маълумки, янги ўқув йилидаги биринчи дарс мамлакатимиз Президенти Ислам Каримовнинг "Фидокор" газетасида эълон қилинган "Донишманд халқимизнинг мустақам иродасига ишонаман" мавзuidaги жавоблари асосида ўтказилади. Вилоят педагогик ходимлар малакасини ошириш институти ходимлари мазкур суҳбат асосида ўтказиладиган дарсларни ташкил қилиш бўйича Халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институтида махсус курсда ўқиб келдилар. Тайёргарликдан ўтган маърузачилар вилоятдаги барча маънавият бўйича мутахассисларни, услубчиларни вилоят малака ошириш институтида ўқитдилар. Бундай ўқувлар айна пайтда биринчи дарсни ўтказиладиган мураббийлар билан олиб борилмоқда. Мақсад эса мактаб ўқитувчилари, барча фарзандларимиз қалбига мустақиллигимиз, донишманд ва меҳнаткаш халқимиз билан гуруланиш ҳиссини сингдиришдир.

Истиқлолимиз — бизнинг ягона истиқболли йўлимизни белгилаб берди. Унинг келажаги бугун мамлакатимизда таҳсил олаётган фарзандларимизга боғлиқ. Фарзандларимиз камолотига эса биз — халқ таълими ходимлари масъулдирмиз.

Муҳиддин МИРЗАЕВ,
Андижон
вилоят халқ таълими
бошқармасининг
бошлиғи

Яқунланган 1999-2000 ўқув йили олдинги ўқув йиллари билан қиёсланганда ўзгача ўринга эга эканлиги маълум бўлади. Зеро, таълим ислохотларини амалга ошириш мақсадида қилинаётган ижобий ўзгаришлар орасида умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартларини таълим муассасаларига жорий этиш билан боғлиқ ишлар, айниқса, катта аҳамиятга эгадир.

"Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида" ҳукуматимизнинг 1999 йил 16 августдаги 390-сонли қарори қабул қилинганидан буён мана бир йил вақт ўтди. Бошқача қилиб айтганда, маорифимиз тарихида илк мартаба мамлакатимиз умумтаълим муассасаларига, жумладан, туманларимиз мактабларида босқичма-босқич давлат таълим стандартлари жорий этила бошланган биринчи ўқув йили ҳам яқун топди. Шу вақт мобайнида вилоят ту-

Jarayon

янги ўқув дастурларининг ўқувчилар томонидан ўзлаштирилшининг фанлар кесимида тахлилий чораклик яқунларини қилишда методхона услубчиларининг ва мактаблардаги услубий бирлашмалар ходимларининг баъзилари сусткашликка йўл қўйишди. Айрим муассасаларда эса бу соҳага оид том маънодаги тахлилларнинг ўзи йўқлиги аниқланди.

Камчилик-нуқсонларни бартараф этишда, ДТСни таълим тизимига жорий этишда ўтган ўқув йилида Мониторинг марказларининг ташкил бўлиши айна муддао бўлди. Тўғриси, мониторинг хизматисиз, биргина бугунги кунда янгиланган анча ортда қолаётган методхоналар воситасида таълимда ислохотларни амалга ошириш мумкин эмаслиги, ҳаётда ўз исботини топди.

ЎРГАНИШ ВА ЎРГАТИШ МАКТАБИ

ёхуд Окдарё ва Пайариқ туман халқ таълими бўлимлари мониторинг марказлари иш тажрибаси хусусида

манлари халқ таълими тизимида ДТС ва янги ўқув дастурларини амалиётда жорий этиш борасида қандай ижобий ишларга эришилди ва қандай камчиликларга йўл қўйилди, қандай муаммоларга дуч келинди. Камчиликларни бартараф этиш, уларнинг олдини олиш, муаммоларнинг ечимини излаб топиш йўллари қандай бўлади? Мана шу каби саволларга аънавий август кенгашлари ва янги ўқув йили олдиндан жавоб топишга ҳаракат қилсак, мақсадга мувофиқ бўлади, деб ўйлаймиз.

Негаки, кузатув, назорат, тахлил натижаларидан маълум бўлдики, туманимиздаги айрим муассасаларда, хусусан, методик хизмат тўғрисида фаолиятида қатор камчиликларга йўл қўйилаётган экан.

Биринчидан, ДТСни ишлаб чиқишда асос бўлган ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни туман услубхона ходимлари, мактаблардаги ўқитувчи-педагоглар жамоаларининг барчаси ҳам бирдек яхши, етарли даражада ўзлаштирган, деб айта олмаимиз.

Иккинчидан, ҳукуматимиз 390-қарори ва шу қарор билан боғлиқ ҳужжатларни халқ таълими бўлимларида ва тегишли муассасаларида ишлаб чиқишда ва тадбирлар тузилишда, афсуски, айрим ҳолларда юзакли, тасмоқлардаги қараш ҳоллари ҳанузгача учраб туради.

Учинчидан, "Таълим тараққиёти" ахборотномасининг махсус сонларини жойларга етказиш, сақлаш, фойдаланиш бўйича ВХТБнинг 385-сонли буйруғи жойларда бирдек тўлақонли бажарилгани йўқ. Тўғриси, ушбу камчилик Окдарё туманида ҳам, Пайариқ туманида ҳам аниқланган заҳоти жойида бартараф этилди. Сабаби ҳар иккала туманда ҳам бошқарманинг ушбу буйруғи ижросини таъминлаш мақсадида халқ таълими бўлимлари ходимларининг барчаси мактабларга сафарбар этилдилар.

Тўртинчидан, туман халқ таълими бўлимларида ДТС ва

Амалга оширилган ишлар натижаси ўлароқ, бутун вилоят халқ таълими тизимида, чунончи, бошқарма тасарруфидаги малака ошириш институтидан бошлаб туман, шаҳар халқ таълими негизларига, жумладан, таълим муассасаларига "мониторинг" атамасининг мақсад, мазмун, ғоялари етиб борди. Энди педагоглар учун мониторинг хорижий эмас, ўз сўзида қадрдон бўлиб қолди, биргина сўзда олам-олам маъно (кузатув, назорат, тахлил, натижа ва ҳ.к) борлиги маълум бўлди.

Мониторинг жараёнида аниқланган илғор тажрибалар, янги педагогик технологиялар, методик қўлланмалар ва ҳоказоларни нафақат тўплаб ва оммалаштириб бориш зарур, шунингдек, бу маълумотларнинг эксперт комиссиясининг қисқача хулосалари билан биргаликда аниқ рўйхатини (каталогини) ҳам олиб бориш зарур. Бу ҳолда қоғоздаги ва аудио, видео маълумотлар учун алоҳида каталоглар очиш зарур.

Маълумотлар банки ҳам компьютерда тартибли ва тизимли (системали) равишда олиб борилиши лозим. Марказ мутасадди ходимлари, яъни мониторингчилар маълумотлар банкига нималарни жойлаштириш кераклиги ҳақида аниқ тушунчага эга бўлишлари лозим. Бошқача айтганда, марказ кўргазма эмас, балки керакли маълумотларни ва зарур шарт-шароитларни муҳайё эта оладиган ишхона бўлиши шарт.

Жойлардаги мониторинг хизмати ва услубхона ходимлари ҳамкорликда ишни ташкил қилсаларгина, бу соҳада самарага эришса бўлади. Зеро, марказнинг асосий вазифаларидан бири ДТС асосида яратилган ўқув дастурларини босқичма-босқич мактабларда жорий этилишига, кузатув, тахлил жараёнида аниқланган янги педагогик технологияларнинг амалиётга кириб боришига хизмат қилиши керак.

(Давоми 8-бетда.)

Суратда: Олмалиқ шаҳридаги 5-мактаб раҳбари З.Фозилова ўқитувчи Р.Хамитова (ўнгда) билан болаларнинг ҳар томонлама камолга етишида педагоглардан талаб қилинадиган хусусиятлар борасида фикрлашмоқда.

Р.АЛЬБЕКОВ олган сурат.

(Давоми. Боши 7-бетда)

Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари талаблари асосида ўқув дастурлари ва дарсликлари такомиллаштиришда мониторингнинг аҳамияти бекиёсдир. Башарти, Оқдарё ва Пайариқ туманлари халқ таълими бўлимлари ва мактабларида ташкил этилган Мониторинг марказлари мазмунан бир-бирига яқин бўлса-да, шаклан фарқ қилишини кузатиш мумкин. Жумладан, Оқдарё тумани таълим муассасаларда мониторинг марказларини ташкил қилиш жараёнида мактаб ва боғчаларнинг моддий базаси анча мустаҳкамланди. Туманда Мониторинг марказларини ташкил этиш ва уларни жихозлашда бюджетдан ташқари маблағлардан унумли фойдаланилди. Мактаб директорлари ичида

ЎРГАНИШ ВА ЎРГАТИШ МАКТАБИ

ёхуд Оқдарё ва Пайариқ туман халқ таълими бўлимлари мониторинг марказлари иш тажрибаси хусусида

ушбу туманда тадбиркор бўлмагани йўқ десак, адашмаймиз. Бу ерда раҳбарнинг ишбилармонлиги қўл келди. Халқ таълими бўлими биноси ва мактаблар қисқа муддат ичида (икки-уч ойда) тубдан кўркам ва бежирим таъмирланди.

Пайариқ туман халқ таълими бўлимига қарашли мониторинг марказларида эса таълимга оид кўрсаткичларнинг чуқур таҳлиliga эришилди... Хулоса қилиб айтганда, ДТС ва ўқув дастурларини мактабларга самарали жорий этиш учун биринчи на-

вбатда ушбу ҳужжатга асос бўлган меъёрий ҳужжатларни таълим тизимидаги барча бошқарув бўғинларида ва кенг педагогик жамоалар орасида пухта ўрганишини, ушбу ҳужжатлар ўртасидаги узвийликни таъминлаб, улар мазмунидан келиб чиққан ҳолда муайян, мунтазам ва катта ташкилий педагогик, илмий-услубий, тарғиб ва ташвиқот ишларини амалга оширмоқ зарур. Агар жиддий таҳлил қиладиган бўлсак, туман таълим тизимида ютуқлар билан бир қаторда бир талай камчиликлар,

муаммолар кўзга ташланди. Мақсад эса уларни санаб ўтишдангина иборат эмас, балки таҳлиллардан тегишли хулосалар чиқариб, камчиликларни тугатиш, муаммоларнинг аниқ ечимини топишдан, тизимда ислохотларни чуқурлаштириш бўйича ҳукуматимиз кўрсатмаларининг тўлиқ ижросини таъминлашдан, "Соғлом авлод йили"да ўқувчи-ёшларни ҳар томонлама соғлом қилиб тарбиялашда туб бурилиш ясашдан иборат бўлмоғи лозим.

Эндиликда энг муҳим вазифа — бу Президент Фармонлари, ҳукумат қарорлари, таълим

бошқарув органларининг қарор ва буйруқлар ижроси мониторингини олиб бориш, яъни туманимиздаги барча умумий ўрта таълим муассасаларида таълим стандартларининг босқичма-босқич жорий этилишининг аҳволини ўрганиш, стандартлар асосида яратилган янги ўқув дастурининг ўқувчилар томонидан ўзлаштиришдаги сифат кўрсаткичларини таҳлил қилиб, мунтазам аниқлаб боришдир. Бир сўз билан айтганда, ҳолисона олиб борилган мониторинг натижаларидан оқилона фойдаланишни ўрганишдир.

Шоҳида НЕЪМАТОВА,
Оқдарё тумани халқ таълими бўлими мудири, Ўзбекистон Республикаси халқ таълими аълочиси,
Аваз РАҲИМОВ,
Пайариқ тумани халқ таълими бўлими мудири

ИСЛОҲОТ САМАРАСИ СЕЗИЛМОҚДА

диган ҳолатга келтириш керак эди.

Биз қийин аҳволда қолдик. Қўлимизда матнлар етарли эмас, 5-синф ўқувчилари латин алифбосига асосланган ўзбек алифбосида ўқишларига қарамай, берилган матнлар кирилл алифбосида эди. Синфда 30 тандан ўқувчи бўлса, матн бир нусахада, у ҳам фақат экспериментатор ўқитувчи қўлида. Айрим матнлардан нусха олдирдик, аммо ҳаммасидан нусха олишга имкон етмади. Ахир, биргина ҳикоя матнидан нусха олиш 120-150 сўмга тўғри келарди. Мен 9-синфда тажриба-синов ишларини олиб борганим учун кўп қийналдим. Дастурда белгиланган, ўрганилиши лозим бўлган адабиётлар рўйхатини биринчи дарсдаёқ ўқувчилар дафтарида ёздириб қўйдим ва ота-оналар йиғилиши ўтказиб 203-сонли қарор, уни амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида уларни ҳам таништирдим.

Ота-оналар бизни тўғри тушунишди, "Ўтган кунлар", "Кеча ва кундуз", "Улуғбек хазинаси", "Ойбеги менинг", "Соҳибқирон набираси", "Бегона" (Албер Камю) каби бадиий асарларни синфдаги ҳар бир ўқувчи ўзи сотиб олди. Бу жуда фойдали бўлди, ўқувчилар асарни уйда ўқидилар, синфда эса фақат муаммоли саволлар бўйича баҳс-мунозара ўтказиш бошладик. Дарс қизиқарли, ранг-баранг, фикрларга бой, жонли ўта бошладик. Энди биз ўқитувчилар тингловчига, ўқувчи эса фаол, ўз фикрини ҳимоя қила оладиган, мустақил қарашга эга бўлган шахсга айланди.

5-синфларда эса анча қийналдик. Конфуций ҳикмати вақтида берилмади, ўзимиз ҳам тополмадик. "Қор маликаси" эртагининг ҳам матни берилмаган эди. 5-синфда Ойбекнинг "Гулнор опа" ҳикояси берилган бўлиб, ўқувчилар ёшига мос эмас, деб топилди. Дастур муаллифлари эса бу фикрга қўшилмадилар. Холис фикр билдиришиниз учун 5-синф "Адабиёт" дарслиги (Н.Каримов, У.Норматов, Тошкент, 1999 йил)да берилган ҳикоядан парча келтирамиз:

"Тўла, оппоқ билаги Асаднинг бўйнига ўралган, дам Асаднинг чиройли юзига қарайди, дам бошини йигитнинг кенг, кучли кўрагига қўяди. Асад бир қўли ила Гулнор опанинг белига тушган, қора сочларини силар, юзларидан узилмаган гулни ҳидлаган каби секин-секин ўпар ва нималарнидир сўзларди". Иккинчи йили эса дарслик асосида 5-синфларда иш олиб бордик. Деярли қийналмадик. Дарслик дастурга мос бўлиб, савол ва топшириқлари ҳам мазмунли тузилган. Фақат дастурда Ханс Христиан Андерсеннинг "Қор маликаси" (3 соат) эртаги ўрганилиши режалаштирилганига қарамай дарсликда "Булбул" эртаги берилган. Шунингдек, дастурда С.Шерокий ижоди А.Навоийдан сўнг, дарсликда эса З.М.Бобур, Му-

стонидан олинган "Сўз таърифиди" боби қийинлик қилди.

Биз мулоҳазаларимизни ўз ўқувчиларимиз билими юзасидан билдирмоқдамиз. Айримлар учун бу янги дастур оғирлик қилар, айримлар учун айнан мосдир. Асосийси, дастур ва дарслик анча мукамал яратилган.

Айрим камчиликлар шу бўлдики, дастурга янги киритилган асарларни ўрганиш юзасидан услубий тавсиялар тайёрлаб улғурилмади, чораклик тест синовлари нашр этилмади.

Бу муаммолар ҳал бўлиб кетар. Ҳозирги кундаги вазифа мактабларга кўргазмали курул ва керакли адабиётларни етказиб бериш.

Ўқувчи кўпроқ мустақил ўқиши учун мактаб кутубхоналари бойитилиши, "Ўқувчи кутубхонаси" сериясида китоблар нашр этилиши керак. Дейлик, Имом Исмоил ал Бухорий ҳадисларининг 4 жилди, Ч.Айтматовнинг "Оқ кема", "Асрга татиғулик кун" асарлари, Ш.Раҳмон, Т.Сулаймон, Х.Худойбердиева, Х.Даврон, А.Суюн сайланмалари ҳамда уларнинг суратлари ниҳоятда зарур.

"Буюк сиймолар" сериясидаги каби расмлар чоп этилса, "Жаҳон адабиёти", "Ўзбекистон адабиёти ва санъати", "Ёзувчи", "Ёшлик" каби газета ва журналлар кутубхоналарда бўлса айтиш мумкин бўларди.

Хулоса қилиб айтганда, тажриба-синов ишлари, "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури" ва "Таълим тўғрисида"ги Қонун ўз вақтида ижросини топмоқда. Ўқувчи ва ота-оналар ҳам бу ислохотларнинг самарасини сезмоқдалар.

Асосийси, барчада янгилик сари интилиш, ижодкорлик уйғонмоқда.

Махмуда ВАЛИЕВА,
Юнусобод туманидаги 274-мактаб муаллимаси,
"Ўзбек адабиёти" фани бўйича тажриба-синов ишларининг гуруҳ раҳбари

Jarayon

қимий ижодидан сўнг берилган. 5-синф дарслигида лўғат берилгани ижобий ҳодиса, ўқувчи матн мазмунини лўғатда берилган сўзлардан фойдаланиб, тезда тушуниб олади. 187-бетда Бобур рубойлари берилган бўлиб, рубойидаги таъби салим сўз бирикмаси лўғатда таби, салим — соғ табиатли, покиза одам деб берилган. Таби ва таъби сўзларининг фарқи бор, вергул ҳам ноўрин қўлланиб, таби, салим — уюшиқ бўлақлар бўлиб қолган. "Ўзбек тилининг изоҳли лўғати" (II жилд)да эса салим — соғлом деб берилган.

5-синф ўқувчилари учун Муқимий саёҳатномаларини 4 соат, Ч.Айтматовнинг "Қиёмат" романидан парчани 5 соат ўрганиш оғирлик қилади. Улар ранг-барангликни севади. Уларни бироз қисқартириб мақоллар, ибратли ҳикояларга 1 соат эмас, 2 соатдан вақт ажратилиши керак.

Биз кўпроқ 5-синф "Адабиёт" дарслиги ҳақида тўхталиб ўтдик. 7-синф дарслиги ҳали синовдан ўтмаган, 8—9-синф дарсликлари эса ҳозирча нашр этилмаган.

6-синф ўқувчилари учун Навоийнинг "Ҳайратул-аброр" до-

Мактабимизда ўзбек адабиёти фанидан тажриба-синов ишлари 1998/99 ўқув йилида 5, 6, 7, 9-синфларда, 1999/2000 ўқув йилида эса 5, 6-синфларда олиб борилди.

Экспериментатор ўқитувчилар қўлига хомаки дастур берилгач, биз дастур билан батафсил танишиб чиқдик ва ўз фикр-мулоҳазаларимизни билдирдик. Педагогика фанлари доктори, профессор Қ.Йўлдошев ва республика комиссияси аъзоси, илмий раҳбар Абдулла Ориповлар фикр-мулоҳазаларимизни эътиборга олиб, дастурга ўзгаришлар киритиб бердилар. Жумладан, 5-синф ўқувчилари учун Фурқатнинг "Фитонким, гардиши даврон" газали оғирлик қилади, деб унинг ўрнига Хуршид Давроннинг "Ватан ҳақида 7 ривоят" асарини киритиш ҳақидаги таклифларимиз инobatга олинди. Шунингдек, Альбер Камю ижодидан намуна ҳам берилди. Бироқ 6—7-синф ўқувчилари севиб ўқиган

"Чолбобонинг эртаклари" (Н.Аминов) ва "Фалак" қиссасидан парча (Т.Малик) янги дастурда йўқлиги бизни ранжитди. Бу ҳақдаги фикрларимиз, "Фалак" мураккаб бўлса, "Алвидо, болалик" қиссасидан боб киритиш лозимлиги, безътибор қолди.

Август ойида мактабимизда тажриба-синов майдончасининг тақдимномаси бўлиб ўтди.

Тажриба-синов ишлари учун оддий синфлар танланиши лозим экан. Шунинг учун биз адабиёт фани чуқур ўргатиладиган лицей синфларида эмас, аниқ фанларга ихтисослашган математика синфларида иш бошладик. Қўлимизда фақатгина дастур бор эди. Аввало ўзимиз учун чораклик, ярим йиллик иш режалари (дастур-режалаштириш) тузиб, услубий бирлашмада муҳокама қилиб, тасдиқлаб олдик. Бизга шундай талаб қўйилган эди: адабиёт дарсларида бадиий асарлар тўлиқ ўқилиши ва матнга таянган ҳолда таҳлил қилиниши лозим. Иккинчидан, ўқувчини ўқитмаслик, балки ўқимаса туролмай-

МАКТАБДА ДАВЛАТ ТАЪЛИМ СТАНДАРТЛАРИ МОНИТОРИНГИ

1. Мақсад ва вазифалар

«Таълим тараққиёти» ахборотномасининг 7 та махсус сониди чоп этилган давлат таълим стандартлари (ДТС) ва янги ўқув дастурлари педагог жамоамиз томонидан ўрганиб чиқилди. Ҳар бир фан ўқитувчиси ДТС талабларидан ва янги ўқув дастурлари мазмунидан келиб чиққан ҳолда ўз иш режаларини қайтадан ишлаб чиқдилар. Синф раҳбарлари ўқувчилар ва уларнинг ота-оналари ўртасида ДТСнинг нималиги, уни жорий этишдан қўзланган мақсад ҳақида тушунтириш ишларини олиб бордилар.

Маълумки, ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган минимал талабларни қамраб олган ДТС бошланғич (4-синф) ҳамда умумий ўрта таълим (9-синф) битирувчиларига қўйилган. Шундай бўлса-да, ўқувчиларнинг ДТС асосидаги ўқув дастурларини ўзлаштиришдаги таълим самарадорлигининг қўйи синфдан бошлаб ташқи назоратлар орқали йилма-йил, мактабнинг ички назорати орқали эса чоракма-чорак назорат қилиб борилиши мақсадга мувофиқ. Бу билан ДТС талаблари бажарилишини таъминлашга замин бўлиб боради.

Қўйида мазкур меъёрий ҳужжатга асосланиб мактабимизда ўтган ўқув йилида олиб борилган мониторинг ишлари бўйича тажрибамиз билан ўртоқлашамиз.

Ўтган бир йиллик тажрибамиз шуни кўрсатдики, мактабга ДТС мониторингини олиб кириш: *биринчидан*, ДТС асосидаги ўқув дастурларини ҳар бир ўқувчи томонидан нечоғли ўзлаштирилишини аниқлашга; *иккинчидан*, синфларда мониторинг натижаларини таҳлил қилиш, ўзлаштириши ДТС талаби даражасида бўлмаган ўқувчиларни аниқлаш, кўрсаткичларнинг паст бўлиш омилларини излаш, таълим-тарбия самарадорлигини ошириш юзасидан ўз вақтида чора-тадбирлар белгилаш ва уларни амалга оширишга; *учинчидан*, кўпчилик ўқувчилар учун қийин бўлган мавзуларни аниқлаш ва бу мавзуларни ўқитиш методикасини қайта қўриб чиқишга; *туртинчидан*, мониторинг натижаларини мактабнинг Мониторинг хонасида жадвал ва диаграммалар кўринишида муҳасамлаштириш орқали синф ва мактаб миқёсида ўқувчиларнинг эгаллаган билим, кўникма ва малакалари бўйича ўзаро рақобатни шакллантиришга; *бешинчидан*, таълим самарадорлигига қараб фан ўқитувчиларининг касбий маҳоратларига ҳолисона баҳо беришга; мониторинг натижаларини ота-оналарга етказиш орқали фарзандларининг таълим-тарбиясига бўлган эътиборларини кучайтиришга; *олтинчидан*, пировард натижада таълим самарадорлигини оширишга имкон беради.

Назорат материалларини тайёрлаш

Мактабнинг ички назорати сифатида ўтказиладиган ДТС мониторинги тест синови, ёзма иш, баён, диктант ва бошқа шаклларда ўтказилиши мумкин.

Маълумки, ДТС талаблари - бу синфдаги ўқувчиларнинг ҳар бири эгаллаши шарт бўлган минимал билим, кўникма ва малакаларни ифодалайди. Шу талабларнигина бажарган ўқувчиларга «қониқарли» баҳо қўйилади. Ўқув дастурида келтирилган билим, кўникма ва малакаларга қўйиладиган талаблар (айрим фанлар дастурида бундай талаблар келтирилмаган) эса «аъло» баҳо олиш учун мулжалдир. Назорат материалларини тайёрлашда бу жиҳатлар қандай ҳисобга олинади?

Назорат топшириқларининг 60-70 фоизи ДТС талаблари доирасида, 20-30 фоизи ўқув дастури материали доирасидаги ўртача мураккабликдаги топшириқлар, қолган 10-20 фоизи қўбилиятли ўқувчиларга мулжалланган мураккаброқ кўринишдаги топшириқлар ташкил этиши лозим. Қўбилиятли ўқувчиларга мулжалланган топшириқлар ҳам ўқув дастури бўйича утилган мавзулар доирасида бўлиши керак.

Масалан, мактабнинг 5-синфларида тест синови орқали ДТС мониторинги ўтказилмоқчи, дейлик. Тест синовини 45 минутлик дарсда ўтказиш мулжалланган бўлса, топшириқлар сони 20 та бўлиши зарур. Улардан 13 таси (65 фоиз) ДТС талаблари доирасидаги осон топшириқлар, 4 таси (20 фоиз) ўртача мураккабликдаги топшириқлар, 3 таси (15 фоиз) мураккаброқ кўринишдаги топшириқлардан иборат бўлиши мумкин. Агар мониторинг ёзма иш шаклида ўтказилса, топшириқлар сони 5 та бўлиши, улардан 3 таси (60 фоиз) осон, 1 таси (20 фоиз) ўртача ва яна 1 таси (20 фоиз) мураккаброқ бўлиши лозим.

Мониторинг ўтказишда ҳар бир ўқувчи учун алоҳида назорат материали берилиши, яъни синфда 35 нафар ўқувчи бўлса, тест ёки ёзма иш топшириқлари ҳам мураккаблик даражаси бир хил бўлган 35 та вариантда тайёрланиши даркор. Албатта, 35 ўқувчига 20 тадан топшириқли, яъни бир ўқув фанидан 700 та тест топширигини тузиш, компьютерга кириштириш ва қўйиштириш имконияти бўлмастлиги мумкин. Одатда бундай ҳолларда тест топшириқлари камида 3 та вариантда тайёрланади. Бунда ҳар бир вариантнинг тенг кучли бўлишига эътибор берилди. Агар имкони бўлса, компьютер ёрдамида мавжуд 60 та тест топшириги рекомбинация қилиниб (ўзаро ўрнини алмаштириб) 35 та вариантга тақсимлаб чиқилади.

Компьютер ёрдамида рекомбинация қилишининг имкони бўлмаган тақдирда 3 та вариантда тайёрланган тест

топшириқлари ксерокопия орқали 12 нусхада қўйиштирилади. Бунда жами 36 ўқувчига тарқатиладиган 3 та вариантли тест материали тайёр бўлади. Лекин ўқувчилар тестларнинг 3 та вариантда эканлигини сезмаслиги керак. Бунинг учун вариантларнинг тартибини 1 дан 36 гача рақамлаб чиқилиши зарур. Албатта, бунда 1, 4, 7, 10, ...-вариантлар бир хил бўлади.

Ёзма иш материалларини ҳам шу аснода 3 вариантда тайёрлаб, сўнгра қўйиштириб ҳар бир ўқувчи учун алоҳида варақда берилгани маъқул.

Назорат материалларининг ҳар бир ўқувчига алоҳида берилиши, мониторинг натижасининг ишончлилигини ва ҳолисоналигини таъминлайди. Бу паст ўзлаштирувчи ўқувчининг ҳам ўз кучига ишонч ҳосил қилишига, ўзгалар билими ва меҳнатини ўзлаштиришнинг олдини олишга, бошқалар қатори ўз билимини ошириш учун таълим олишга ундайди.

Назоратнинг бошқа шакллари - диктант, баён, суҳбат, оғзаки суров, амалий топшириқлар орқали натижаларни баҳолашда ҳам ДТС талаблари ва ўқув дастурида келтирилган ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар асос қилиб олинади.

Мониторингни ўтказиш ва натижаларни расмийлаштириш тартиби

Тажриба шуни кўрсатдики, ДТС мониторинги синфлар ва ўқув фанлари бўйича белгиланган жадвал (график) асосида оралиқ назорат тарзида ҳар чорак якунида мактаб раҳбарияти масъуллигида ўзга ўқитувчиларни жалб қилган ҳолда ўтказилади. Назорат ишларини ўтказиш жараёнида дарс берувчи ўқитувчи қўзғатувчи сифатида иштирок этади.

Назорат материаллари ҳар бир ўқувчига алоҳида тарзда берилди. Улар дарс якунида жавоб варақаси ёки бажарган ишлари билан биргаликда қайтариб олинади. Ўқувчиларнинг бажарган ишлари шу кунга текширилади ва ведомость тузилади. Мактабда ўшбу ўқув фани бўйича параллел синфларда мониторинг ишларини бир кунда ўтказиш тавсия этилади. Бунда назорат материаллари бир хил бўлади. Агар дарс жадвали бўйича бир кунда ўтказишнинг имкони бўлмаса, бошқа кунда мониторинг ўтказиладиган синфлар учун бошқа назорат материалларини қўллаш лозим бўлади.

Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари мониторингини ўтказишда қўйилган мақсадга тулақонли эришиш, мониторинг натижалари самарасини намоён қилиш учун уларни илмий-методик жиҳатдан қайта ишлаш, таҳлил қилиш, жадвал ва диаграммалар тарзида расмийлаштириш, тегишли хулосалар чиқариш лозим. Бу ишларнинг бажарилиши барча ўқув фанлари учун деярли бир хил тарзда амалга оширилади. Шу боис, уларни маълум бир синфда ўтказилган бирор ўқув фани мисолида қўриб чиқиш етарлидир.

Мисол тариқасида ўтган ўқув йилида математикадан 5-синфда 4-чоракда утилган 18 соатлик «Қасрларни қўйиштириш ва айириш» мавзусига доир оралиқ назорат ўрнида тест шаклида ўтказилган мониторинг жараёнини келтирамиз.

Мактабимизда параллел бўлган 5-синфлар сони 6 та бўлиб, бу синфларнинг барчасида математикадан назорат ишлари дарс жадвалига мувофиқ 2 кунда олинди. Биринчи ва иккинчи кунга ўтказилган мониторинг материаллари топшириқлари турли қилиб тайёрланди. Тест синови 3 та вариантда тайёрланиб битта синфдаги ўқувчиларга етарли даражада қилиб қўйиштирилди. Мониторингнинг биринчи кунга 4 та синфдан, иккинчи кунга қолган 2 та синфдан тест синови ўтказилди. Иккинчи кунга ўтказилган тест синови материаллари биринчи кундаги тест топшириқларидан бошқа бўлса-да, улар тенг кучли қилиб танлаб олинган.

Параллел бўлган 6 та 5-синфда математикадан ўтказилган ДТС мониторинги натижалари Ҳар бир синф учун 1-жадвалдаги каби таҳлил қилинди. Бунда ўқувчиларга 20 тадан тест топшириқлари берилди. Жадвалда тўғри жавобга - 1, нотўғри жавобга - 0 қўйилган. Баҳолашда эса 100 балли тизимга келтирилиб, ўқувчининг Ҳар бир тўғри жавобига 5 баллдан қўйиб борилган. Жадвал остида 20 та топшириқнинг ҳар бири учун тўғри жавоблар сони жамланган. Бу синф бўйича қайси мавзу яхши. Қайси бири паст ўзлаштирилганлигини билишга ёрдам беради. Масалан, тест синовининг 1-топширигида оддий қасрларни қўйиштиришга доир мисол берилган эди. Бу топшириқни 35 ўқувчидан 31 нафари тўғри бажарган. Лекин 3-топшириқда берилган аралаш қасрларни қўйиштиришга доир мисолни ўқувчиларнинг деярли ярмиси еча олмаган. Демак, ўқитувчи ўшбу мавзу устида ўқувчилар билан қўшимча шугулланиши керак. Ўшбу жадвал ҳар бир ўқувчи қайси мавзулар бўйича ўз устиларида ишлаш зарурлигини ҳам аниқлаб беради.

Бундай жадвал параллел ҳар бир синф учун тайёрланади. Уларни математика хонасининг мониторинг ойнасига жойлаштириб қўйилади.

1-жадвал

№	Ўқувчилар	Тестларга берилган жавоблар							балл
		1	2	3	...	...	...	20	Жами
1.	Азимова З.	1	1	0	...	...	...	1	15

2.	Алимов Б.	1	1	0	...	...	...	0	12	60
3.	Ботирова Н.	0	1	1	...	...	...	1	17	85
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
35.	Ҳайдаров Р.	1	0	1	...	...	...	1	14	70
Ж а м и:		31	29	18	...	...	...	25	537	2685
		Уртача балл: 2685 : 35 = 76,7								

ДТС мониторингини ўтказувчилар: 1. _____ (имзо)
2. _____ (имзо)

Параллел синфларнинг ҳар бирида ўтказилган мониторинг натижалари асосида 5-синфлар бўйича математикадан энг юқори балл олган 10 нафар ўқувчи ва энг паст балл олган 10 нафар ўқувчининг эгаллаган ўрни бўйича алоҳида жадвал қилиб мактабнинг Мониторинг хонасига қўйиш мумкин. Мониторинг натижаларининг бундай жадвалларда келтирилиши ўқувчилар орасида мусобақа руҳини шакллантиради.

Бошқа ўқув фанлари бўйича ҳам ўтказилган мониторинг натижаларини 1-жадвалдаги каби расмийлаштирилиши мумкин. Агар мониторинг ишлари ёзма иш, баён ва бошқа шаклларда ўтказиладиган бўлса, уларни ҳам 100 балли тизимда баҳолаш мақсадга мувофиқдир.

Чорак бўйича ҳар бир ўқув фанидан ўтказилган мониторинг натижалари асосида синф бўйича умумий жадвал тайёрлаш мумкин (2-жадвал).

2-жадвал

Этал.	Ўқувчининг фамилияси, исми	Ўқув фанлари					Урт. балл
		Она т.	Адаб.	Тарих	Матем.	...	
1.	Раҳимова З.	90	100	95	85	...	92,3
2.	Толипов Р.	80	85	90	95	...	89,7
3.	Бурхонова Н.	85	90	90	80	...	86,5
...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...
35.	Собиров М.	50	60	45	35	...	46,3

Бу жадвални синфнинг Мониторинг ойнасига жойлаштириш мумкин. Мониторинг натижаларига қўра, паст натижалар кўрсатган ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражасини ошириш учун чора-тадбирлар қўриш, уларнинг ота-оналари билан суҳбатлашиш зарур.

Мониторинг натижаларига қўра, синфларнинг ўзаро эгаллаган ўринлари, мактаб бўйича энг юқори натижага эришган ўқувчиларнинг кўрсаткичлари ва бошқалар акс эттирилган турли жадваллар ва диаграммалар тайёрлаб, уларни Мониторинг хонасида муҳасамлаштириш мумкин. Бу ишларнинг қай даражада амалга оширилиши мактаб маъмуриятининг фаолиятига боғлиқ.

Барча ўқув фанларидан ДТС мониторингини фақат чоракнинг охирида ўтказиш шарт эмас. Чунки, назорат ишларининг бир вақтда ўтказилиши ўқувчиларнинг психологик ҳусусиятига салбий таъсир этиши мумкин. Бир кунда битта синфда иккитадан ортиқ ўқув фанидан ўтказиш яхши натижалар бермайди.

Бунда савол тугилиши табиий: мактабда ички назорат сифатида ўтказилган мониторинг натижалари синф журнаliga қўйиладими ёки йўқми? Албатта, мониторинг бўйича ўқувчиларнинг олган баҳолари оралиқ назорат натижаси сифатида журналга қўйилади. Мактаб қайси баҳолаш тизимида ишлаётган бўлса, мониторинг натижаси баҳосини шу тизимга айлантириб журналга қўйиш мумкин.

Мониторинг ишларини ўтказиш ўқув жараёнига ҳаққит бермаслиги керак. Мониторингнинг чорак давомида ўқитувчи томонидан ўтказиладиган навбатдаги назорат иши деб қараш лозим. Фарқи шуки, мунтазам равишда ўтказиладиган назорат ишлари ўқувчиларнинг ўз ўқитувчилари томонидан амалга оширилар эди. Мониторинг эса бошқа ўқитувчилар ўтказишади.

Мактаб миқёсида олиб бориладиган ДТС мониторинги ҳусусида бир масалага алоҳида тўхталиб ўтиш жоиздир. Ички назоратни ташкил этадиган мониторингнинг ўтказиш расмийлаштирилган айланиб қолиши керак эмас. Назорат ишлари ҳолисоналик, демократик асосда ўтказилиши зарур. Бу тадбирларнинг барчаси ҳукуматимиз томонидан тасдиқланган «Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари»ни педагогик амалиётга тулақонли жорий этишга, ДТСда белгиланган талабларнинг тулиқ бажарилишига, ўқув дастурларини ўзлаштиришдаги сифат кўрсаткичларини кутаришга, пировард натижада таълим-тарбия самарадорлигини оширишга хизмат қилиши керак.

Ўктам ХУДОЁРОВ
Тошкент шаҳридаги 200-мактаб
директори, физика-математика
фанлари номзоди

ГАЛДАГИ ВАЗИФАЛАР

**Ўрта махсус, касб-хунар таълими ходимларининг 2000 йил анъанавий
август кенгашларини тайёрлаш ва ўтказиш бўйича**

ТАВСИЯЛАР

Хозирги таълим-тарбия соҳасида амалга оширилаётган туб ислохотлар таълим тизимининг муҳим бўғинларидан бири - ўрта махсус, касб-хунар таълим тизимидаги ўқув муассасалари педагоглари ва муҳандис-педагог ходимларининг август кенгашлари олдида муҳим вазифаларни қўймоқда. Бу соҳада фаолият юритаётган педагоглар ва муҳандис-педагоглар келажагимиз бунёдкорлари бўлган ёшларни ҳар томонлама етук ва замон талаблари даражасида билим эгаллашларида фидойилик билан меҳнат қилиб келмоқдалар. Уларнинг астойдил олиб бораётган тинимсиз изланишлари ва меҳнатлари туфайли таълим олаётган ўқувчиларимиз чуқур билим ва касб-хунар эгаллаб, жамиятимизда ўзининг муносиб ўрнини топиб, давлатимизнинг ўз олдида қўйган мақсадларига эришишда фаол иштирокчига айланиб бормоқда. Мустақиллигимизни мустаҳкамлаш йўлида олиб бораётган улғувор ишларимиз барча педагоглар ва педагог-мутахассисларнинг бундан кейин ҳам янада ўз устларида қатъий ишлашини ва соғлом авлодни тарбиялаш борасида кенг қамровли ишларни янада такомиллаштириб боришини тақозо этади.

Август кенгашларининг асосий мақсади давлатимизда таълим соҳасида амалга оширилаётган ислохотларнинг йўналишларини ва истиқболларини белгилаб берган меъёрий ҳужжатлар, Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»ни, Ўзбекистон Республикасининг Президентининг «Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш» тўғрисидаги фармонини ва Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 24 февралдаги 77-сонли, 1998 йил 13 майдаги 204-сонли, 2000 йил 15 февралдаги 46-сонли қарорларини ҳаётга тадбиқ этишга қаратилган.

Ушбу истиқболдаги мақсад ва вазифаларни тўла амалга ошириш учун барча педагог ва муҳандис-педагоглар олдида ҳал қилиниши лозим бўлган масалалар туради:

-давлат аҳамиятидаги устувор соҳалардан бўлган таълим тизимини жаҳондаги илғор давлатларнинг таълим соҳасидаги эришган ютуқ ва тажрибалари билан уйғунлаштирган ҳолда унинг миллий заминини мустаҳкамлаш ва замон талаблари даражасида билимга эга бўлган юқори малакали кадрларни тайёрлаш;

-Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонунига мувофиқ таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш жараёнида кадрлар тайёрлашнинг илмий-методик йўналишларини педагогик жиҳатдан асослаб бериш, таълим тизимини ягона ўқув илмий-ишлаб чиқариш мажмуи сифатида изчил ривожланишини таъминлаш;

-ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги ўқув муассасаларини бой тажрибага эга бўлган ва юқори илмий салоҳиятли мутахассислар би-

лан таъминлаш ҳамда педагог (ўқитувчи) касбининг нуфузи ва ижтимоий мақомини кўтариш; -мамлакатнинг ҳар томонлама қудратини мустаҳкамлашга қаратилган иқтисодий ва маънавий соҳалардаги ислохотларнинг ютуқларидан келиб чиққан ҳолда ўқув юртларида таълим-тарбия жараёни мазмунини бойитиш ва такомиллаштириш;

-ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги ўқувчиларни ҳар томонлама етук қилиб, маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбиялашда муҳим роль ўйнавчи маърифий ишларнинг самарали шакл ва усулларини яратиш ва амалиётга тадбиқ этиш;

-таълим равнақини таъминловчи омиллардан бири ўқув юртининг моддий-техника ва ахборот базасини яратиш ҳамда таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграциялашувини таъминлаш, тайёрланаётган кадрлар микдори вазифасига нисбатан давлат талабларига мос, шунингдек, нодавлат тузилмалар, корхона ва ташкилотлар буюртмаларини шакллантиришнинг механизмларини ишлаб чиқиш;

-узлуксиз таълим ва кадрлар тайёрлаш тизимига бюджетдан ташқари маблағлар, шу жумладан, чет эл инвестицияларини жалб этишнинг реал механизмларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш ва кадрлар тайёрлаш соҳасида ўзаро манфаатли халқаро ҳамкорликни ривожлантириш ва шу каби вазифалардир.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими педагоглари ва муҳандис-педагог ходимларининг август кенгашлари юқорида кўрсатилган улғувор вазифаларни ва ўқувчи-ёшларимизни замонавий билимларга эга бўлган юксак маънавий баркамол қилиб тарбиялашда шу соҳада ишлаётган барча педагог ва педагог-муҳандисларнинг яқдил бўлиб, фидойилик билан келажагимиз бўлган ёш авлод истиқболи йўлида ишлашга ва меҳнат қилишга ундайди.

Янги ўқув йилида ўрта махсус, касб-хунар таълими ходимлари ўзларининг олдида турган вазифаларини аниқлаб, ўрта махсус, касб-хунар таълимининг ривожлантириш истиқболларини белгилаб олиши керак. Ана шундагина кўзланган мақсадларга эришиш мумкин бўлади.

Август кенгашларида ҳар томонлама пухта тайёрларлик кўрилиши лозим. Кенгашларда таълим жараёнида янги педагогик технологияларни қўллаётган педагог ва муҳандис-педагогларнинг иш тажрибаси бўйича кўргазма ташкил қилиш яхши натижа беради. Шунингдек, буғунги кунда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги янги гиланиш ва амалга оширилаётган ислохотларни изчил ва самарали олиб борилишини таъминлаш йўллари ўзида ифода этувчи мавзулар юзасидан маърузалар тайёрланади. Мавзулар бўйича тайёрланган маърузалар мазмунини бевосита ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини янада ривожлантиришнинг илмий-назарий ва услубий асосларини кўрсатиши лозим.

Ўзбекистон Республикасининг Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази август кенгашларини ўтказишда қуйидаги масалалар бўйича маърузалар тайёрлашга алоҳида эътибор

берилишини мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди:

1.Бошқариш ва ўқув ишлаб чиқариш жараёни бўйича:

1. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги қонунининг ўқув юртларида бажарилиши.

2. Ўзбекистон Республикасининг «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да белгиланган вазифаларнинг бажарилиши.

3. Ўзбекистон Республикасининг Президентининг «Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш» тўғрисидаги фармонининг бажарилиши.

4. «Давлат тили тўғрисида»ги қонуннинг бажарилишини таъминлаш юзасидан ҳамда «Лотин ёзувига асосланган янги ўзбек алифбоси»га ўтишда ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув юртларида олиб борилаётган ишлар.

5. Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 15 февралдаги 46-сонли «Соғлом авлод» давлат дастури тўғрисида»ги қарорининг ўқув юртларида бажарилиши.

6. Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимидаги ўқув юртларидаги ўқув ва моддий-техник салоҳиятдан самарали ва оқилона фойдаланиш.

7. Ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув юртларида ёшларни тест синови асосида қабул қилиш иш тажрибасидан.

8. Ўқувчиларнинг билим даражасини аниқлашда адолат мезони бўлган баҳолашнинг рейтинг тизимини жорий этиш иш тажрибасидан.

9. Республика миқёсида ўтказилган фан олимпиадаларининг тахлили.

10. Ўзбекистон Республикасининг Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази томонидан ишлаб чиқарилган Низом ва йўриқномаларнинг амалиётга тадбиқи.

11. Ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув юртларида тартиб-интизомни яхшилаш, ички назоратни ташкиллаштириш ва амалга ошириш иш тажрибасидан.

12. Касб-хунар таълими ўқув юртларининг ўқув устхоналарида ҳўжалик ҳисобидаги ишларни йўлга қўйиш.

13. Хўжалик ҳисобидаги ўқувчилар бригадасини тузиш, ишлаб чиқариш таълими дарсларида фойдали маҳсулот ишлаб чиқариш иш тажрибасидан.

14. Миллий хунармандчилик касбларига қизиқиш уйғотиш ва ўқитиш иш тажрибасидан.

15. Ёшларни қўшма касбларга ўқитишнинг илғор иш тажрибаси.

16. Минтақада янги қурилаётган ва ишлаб турган корхоналарнинг кичик мутахассисларга бўлган эҳтиёжини ўрганиш, бу талаблар асосида шартномалар тузиш ва меҳнат бозорига ходимлар тайёрлаш.

17. Ўқув юрти битирувчиларини ишга жойлаштириш механизмининг шакллантириш давр талаби.

18. Ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув юртлари қошида кичик ва қўшма корхоналар ташкил этиш ва уларнинг ишлаб чиқариш таълими амалиёти дарсларини самарали ўқитишда тугган ўрни.

19. Ишлаб чиқариш таълими ва махсус фанлар бўйича мав-

зуларни компьютерлаштиришнинг аҳамияти.

20. Ишлаб чиқишдан тушган даромаддан муҳандис-педагог ходимларни қўшимча тақдирлаш тажрибаси.

21. Ўқув йили кўрсаткичларини таҳлил этиш ва янги ўқув йили учун вазифаларни белгилаб олиш.

22. Бюджетдан ташқари ҳомийлар, маҳалла, ота-оналар жамоат ташкилотларидан қўшимча маблағ (ундириш) яратиш тажрибалари.

23. Таълим-тарбия жараёнини ташкил этишнинг ноанъанавий шакл ва усуллари.

24. Махсус ва умумтехника фанларини ЭХМ ёрдамида ўқитишнинг педагогик технологияси.

25. Қўшма касбларга ўқитишда интеграция жараёнлари.

26. Битирувчиларнинг малака-ихтисос имтиҳонларига тайёргарлик ишларини такомиллаштириш.

27. Дарс машғулотларини дидактик ва кўргазмали қуроллар воситасида ўтиш.

28. Маъруза матнларини тайёрлашга қўйиладиган талаблар.

29. Фанларнинг ўқитилиши юзасидан ишлаб чиқилган давлат таълим стандартлари талабларининг бажарилиши таҳлили.

30. Илғор педагогик иш тажрибаларини ва янги педагогик технологияларни ўқув юрти ичида ва ўқув юртларида омалаштириш.

31. Фан (туркум) ҳайъатларининг фанларни ўқитишни такомиллаштириш иш тажрибаларидан.

32. Диплом лойиҳаларини талаб даражасида тайёрлаш ва ҳимоясини ўтказиш.

33. Миллий хунармандчилик касбларга ўқитишда анъанавий «уста-шогирд» иш тажрибасидан фойдаланиш.

34. Ўқувчиларда мустақил фикрлаш ва ўзлаштирган билимларни эркин ифода қила олиш малакасини шакллантиришнинг педагогик омиллари.

35. Ишлаб чиқариш таълими амалиётини илғор корхоналарда ташкил этишнинг юқори малакали кадрлар тайёрлашдаги аҳамияти.

II.МАЪНАВИЙ ВА МАЪРИФИЙ ИШЛАР БЎЙИЧА:

1.Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислам Каримовнинг 1996 йил 9 сентябр «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази фаолиятини янада такомиллаштириш ва самардорлигини ошириш тўғрисида»ги фармонининг амалга оширилиши.

2.Президентимиз Ислам Каримовнинг асарларида мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, маданий ва маърифий ривожланишини таъминлаш борасида белгилаб берилган вазифаларнинг бажарилиши.

3. Президентнинг 1998 йил 23 февралдаги «Ўзбекистон Республикасининг ҳарбий қисмларида интизомни мустаҳкамлашга қаратилган чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармонининг бажарилиши.

4. Ижтимоий-маънавий муҳитни янада соғломлаштириш ва диний ақидапарастликнинг олдини олиш масалалари.

5. «Давлат тили ҳақида»ги қонуннинг ўқув юртларида бажарилиши.

6. Ўзбекистон Республикасининг

Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 27 майдаги 271-сонли «Ўзбекистонда жисмоний тарбия ва спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорининг ўқув юртларида бажарилиши.

7. Ўзбекистон Республикасининг мустақилликка эришганлигининг 9 йиллиги: таҳлим соҳасидаги ислохотлар ва ютуқлар.

8. Президент Ислам Каримов асарлари асосида ўқитиладиган махсус курснинг ўқитилиши ва методик таҳминотини яхшилаш борасидаги ишлар.

9. Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. Каримовнинг «Донишманд халқимизнинг мустаҳкам иродасига ишонаман» мавзусидаги «Fidokor» газетаси муҳбири саволларига берган жавоблари асосида таълим жараёнида миллий ғоя ва миллий мафкурани ўқувчиларга сингдириш муаммолари ва ечимлари.

10. Ўқувчи-ёшларнинг ҳуқуқий билими ва ҳуқуқий маданиятини ошириш.

11. Ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитиш жараёнида ўқувчиларни ватанпарварлик, халқига ва давлатига садоқат руҳида тарбиялаш.

12. Ўқув юртларида маънавият ва маърифат ишларини кучайтириш борасида бошқа ташкилотлар ва идоралар билан ҳамкорликни мустаҳкамлаш.

13. Ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг самарали шакллари ва услублари.

14. Ижтимоий-гуманитар ва табиий фанларни ўқитиш жараёнида ўқувчиларда миллий ғоя ва миллий мафкурани шакллантириш.

15. Ҳарбий таълимни ўқитиш тизимини илмий-усулвий асосларда ташкил этиш орқали ўқувчиларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш.

16. Янги турдаги ўқув юртларида ўқув, тарбиявий ва маънавий-маърифий ишларни ташкиллаштириш иш тажрибаларидан.

17. Дарс жараёнида ва дарсдан ташқари вақтларда ўқувчиларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш ишларини амалга ошириш йўллари.

18. 2000 йил «Соғлом авлод» йилида педагог ва муҳандис-педагог ходимларни ҳамда ўқувчиларни ижтимоий жиҳатдан муҳофаза қилиш тадбирлари.

19. Ўқув юртларида жисмоний тарбия ва спорт соғломлаштириш ишларини ривожлантириш.

Ушбу йўналишлар бўйича берилган мавзулар юзасидан тайёрланган маърузалар август кенгашларида эшитилган ва энг яхши деб топилган маърузалар тўплами, рисола шаклида чоп этилади ва ўқув юртларида тарқатилади.

Ҳудудий бошқармалар, ўқув юртлари ўз шaroитидан келиб чиқиб, замон талабига мос бошқа мавзуларни ҳам кенгаш кун тартибига киритиши мумкин.

**ЎМҚХТ Маркази
Соғлом авлод камолоти
ва гуманитар таълими бўлими**

МАЪНАВИЯТ ВА ҚЎШИМЧА ТАЪЛИМ

Мустақил ўзбек диёрида шаклланаётган истиқлол мафкуриси маънавий бирликини мустаҳкамлаш, айниқса, ёшларимизни Ватанга чексиз меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш мақсадига хизмат қилади.

Мафкурадан ҳоли жамият бўлмаганидек, мафкурасиз давлат ҳам бўлмайди. Соҳибқирон Амир Темурнинг тарқоқ туркий халқларни марказлашган қудратли давлатга бирлаштирганлиги ва жаҳон цивилизациясига темурийлар даврининг такрорланмас маданияти билан муносиб ҳисса қўшганлиги ягона давлат мафкурасининг натижасидир.

Ўзбек халқи ўзининг кўпгина алло-малари қаторида Абу Мансур Мотуридий, Бурҳониддин Марғиноний каби маънавияти бой алломалари билан фахрланади.

Истиқлол мафкуриси ижтимоий мафкуранинг бошқа шаклларида қудратли ташкилий тизимга эга эканлиги билан ажралиб туради. Худди ўша ташкилий тизим ёрдамида мавжуд бўлган барча кучлар: умумтаълим мактаблари, мактабдан ташқари болалар ва ўсмирлар муассасалари, ўрта махсус ва олий ўқув юртлари, меҳнат жамоалари, оила, маданий-маърифий уюшмалар, жамоат ташкилотларининг тарбиявий имкониятларини мувофиқлаштиради ва уларнинг бир маромда фаолият кўрсатишларини таъминлайди.

“Одобнома” (1—4-синф), юксак ватанпарварлик, Ватан туйғуси, миллий гурур, ўзликни англаш, миллий ғояни шакллантиришга даъват этувчи “Ватан туйғуси” (5—6-синф), ўзбек халқининг бой тарихий, маданий меросига ихлос, юксак маънавий-ахлоқий анъаналар руҳида, истиқлол мафкуриси негизда тарбиялашга ундовчи “Маънавият асослари” (7—9-синф) дарсларининг ўқитилиши келажаги буюк юртимизнинг ҳақиқий эгалари бўлмиш ҳам жисмоний, ҳам маънавий баркамол шахсни вояга етказишда муҳим аҳамият касб этади.

“ОДОБНОМА” ЎҚУВ ФАНИ (1—4-синф)

1. “Одобнома”. Дастур, (1—4-синф), (О.Ҳасанбоева, О.Тўраева ва бошқалар).
2. “Одобнома”. Методик қўлланма (1—синф), (О.Ҳасанбоева, М.Туропова, А.Неъматова, 1999).
3. “Одобнома дарслари”. Методик қўлланма (2—синф), (О.Ҳасанбоева, М.Туропова, А.Неъматова, 1999).
4. “Одобнома дарслари”. Методик қўлланма (4—синф), (Т.Курбонов, Тошкент, “Ўқитувчи”, 2000).
5. “Одобнома” дарслиги (1—синф), (О.Ҳасанбоева, М.Туропова, А.Неъматова, Тошкент, “Ўқитувчи”, 2000).
6. “Одобнома”. Ўқув қўлланма (Т.Курбонов. Тошкент, “Ўқитувчи”, 2000).
7. “Эртақлар — эзгуликка етаклар” (методик ёрдам), (О.Ҳасанбоева, М.Туропова, Г.Шомаъруфхўжаева, 2000).
8. “Маънавий-ахлоқий тарбия асослари”. Методик қўлланма, (Ж.Ҳасанбоев, М.Туропова, О.Ҳасанбоева, Тошкент, Ф.Фулом номли нашриёт, 2000).

“ВАТАН ТУЙҒУСИ” ЎҚУВ ФАНИ (5—6-синф)

—“Ватан туйғуси” дастури V-VI синфлар учун. (У.Маҳамов, Т.Курбонов, М.Туропова, 1999).

—“Ватан туйғуси” дастури (Футбол мактабларининг 7-синфлари учун. У.Маҳамов ва бошқалар, 1999).

“МАЪНАВИЯТ АСОСЛАРИ” ЎҚУВ ФАНИ (7—9-синф)

—“Маънавият асослари” дастури VII-IX синфлар. (У. Маҳамов, Т.Курбонов, М.Туропова, 1999).

—“Маънавият асослари” дастури. VII-VIII-IX синфлар учун. (Муқобиллик асосида. С.Нишонова, О.Мусурмонова, М.Туропова, 1999).

“СОҒЛОМ ТУРМУШ ТАРЗИ”НИ ТАШКИЛ ЭТИШ

—Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўрганиш машғулотларининг режа ва дастурлари (Ф.Содиқов, 1999).

—Йўлингиз бехатар бўлсин. (Ф.Содиқов ва бошқалар, 1999).

—Ҳаракатланиш хавфсизлиги ва болалар. (Ф.Содиқов, 2000).

—Йўлда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш машғулотларининг режа ва дастури. 2000 й. “Маърифат” газетаси, март ойи ва 1 апрель сонлари (8-синф).

—Хордиқнинг сабоқлари — (ёзги дам олиш оромгоҳлари учун методик тавсия.) М.Туропова ва бошқалар, “Маърифат” газетаси, 2000 й. 20 май).

Шўъба йиғилиши учун мавзулар

—Президент И.А.Каримовнинг 6 апрелда Оксарой қароргоҳида сўзлаган “Миллий мафкура — мамлакат келажаги пойдевори” мавзусидаги нутқидан мавзулар баёнида фойдаланиш; (5—6-синф);

—“Одобнома” (1—4-синф), “Ватан туйғуси” ва “Маънавият асослари” фанларини ўқитиш муаммолари; (7—9-синф);

—Бошланғич синф ўқувчиларига “Одобнома” фанини ўқитиш услуби;

—“Одобнома”, “Ватан туйғуси”, “Маънавият асослари” фанларини ўқитишда илғор педагогик технология;

—Соғ танда — соғлом ақл. Методик тавсия. М.Туропова, Ш.Ҳасанова, С.Муҳамедова. РТМ, Тошкент, 2000. Кичик ҳажмда;

—Ўқувчиларда одоб ахлоқни шакллантиришда “Одобнома”, “Ватан туйғуси”, “Маънавият асослари” фанларининг ўрни;

—Биринчи синф ўқувчиларида одоб-ахлоққа доир тушунчаларни шакллантириш;

—Ўқувчиларда ўзлигини англашга доир мавзуларни ўргатиш механизми;

—“Одобнома”, “Ватан туйғуси”, “Маънавият асослари” дарсларида қўлдан олиш воқеа ва ҳодисалардан фойдаланишнинг янги усуллари;

—“Одобнома”, “Ватан туйғуси”, “Маънавият асослари” дарсларида миллий ва умуминсоний қадриятлардан фойдаланиш тажрибасидан;

—баҳс туридаги дарсларни ўтказиш тажрибасидан;

—ўқувчиларда одоблилик сифатларини тарбиялашда ўқитувчининг ота-оналар билан ишлаши;

—“Одобнома”, “Маънавият асослари” фанларини ўтишда Ўзбекистон телевидениесининг “Мен нечун севаман Ўзбекистонни” ва “Ватанни севмоқ иймондандир” телекўрсатувларидан фойдаланиш.

МАЪНАВИЙ ВА МАЪРИФИЙ ИШЛАР БЎЙИЧА ДИРЕКТОР ЎРИНБОСАРЛАРИ, СИНФ РАҲБАРЛАРИ

Президентимиз И.А.Каримовнинг “Миллий мафкура — мамлакат келажаги пойдевори” мавзусидаги шу йил 6 апрелда Оксарой қароргоҳидаги йиғилишда сўзлаган нутқини ва бошқа асарларини дарс жараёнида, мактабдан ташқари тадбирларда ўрганиб ҳаётга тадбиқ этиш лозим.

Қуйидаги методик тавсиялардан фойдаланиш тавсия этилади:

1. Маънавий — ахлоқий тарбия асослари. Методик қўлланма. (Тошкент, Ф.Фулом нашриёти, 2000 й).

2. Мустақиллик, асраймиз сени. Методик тавсия. (Тошкент, Ф.Фулом номли нашриёт, 1999 й).

3. Анъанавий байрамлар. Методик тавсия (Ўзбек, рус тилида. Тошкент, Ф.Фулом номли нашриёт, 1999 й).

4. Амир Темур таълимоти ва соғлом авлод маънавияти. Методик тавсия. (Тошкент, РТМ. Кичик ҳажмда, 2000 й).

5. “Ўқувчи маънавиятини шакллантириш”. (Муаллифлар гуруҳи. Тошкент, 2000 й. “Шарқ” нашриёт-матбаа концерни).

6. Абу Мансур Мотуридий — калом илмининг алломаси. Методик тавсия. (Тошкент, РТМ. Кичик ҳажмда, 2000 й).

7. Буюк аллома ва комил инсон (Бурҳониддин Марғиноний таваллудининг 910 йиллиги олдидан). Методик тавсия. (Тошкент, РТМ. Кичик ҳажмда).

8. Вақтинг кетди — нақдинг кетди. Методик тавсия. (Тошкент, РТМ, 1999 й).

9. Эртақлар — эзгуликка етаклар. Методик ёрдам. (Тошкент, РТМ, 2000. Кичик ҳажмда).

10. Тарбиявий ишларни ташкил қилиш методикаси. (Тошкент, РТМ, 1998 й).

Маънавий ва маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарлари, синф раҳбарларининг август Кенгашлари шўбаларида давра суҳбати, баҳс мунозара ва тажриба алмашиши:

—истиқлол мафкураси нима?;

—мустақиллик ва маънавият;

—мустақиллик дарси;

—дарс жараёнида миллий мафкура ғоясини сингдириш йўл-йўриқлари;

—ўқув йили давомида маънавият ойликларини ўтказиш услуби;

—тарбиявий ишларни ташкил қилишнинг миллий ва назарий асослари;

—маънавий-маърифий тарбия ишларини режалаштириш ва унга қўйиладиган педагогик талаблар (1—9-синфлар);

—маънавий-маърифий, тарбиявий ишларни режалаштиришнинг асосий омиллари.

XXI АСР ТАЪЛИМИ

(ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИНГ 2000 ЙИЛ АНЪАНАВИЙ АВГУСТ КЕНГАШЛАРИГА ТАВСИЯЛАР)

Қўшимча таълимни амалга ошириш, мактабдан ташқари муассасалар учун яратилган дастурлар:

(Қуйида тавсия этиладиган дастурлар 1999/2000 ўқув йилида тажриба-синовдан ўтказилиб ҳаётга тадбиқ этилди).

Бадий йўналиш:

1. Зардўзлик (Муаллифлар гуруҳи, 2000 й.)

2. Ёш таъмирловчилар (Муаллифлар гуруҳи, 1999 й.)

Техник йўналиш:

1. Техник тўғараклар дастури (4 тўптам). (Муаллифлар гуруҳи, Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

2. Электрон ҳисоблаш машиналари ва дастурлар оператори.

3. Қишлоқ хўжалик техникаси. (Муаллифлар гуруҳи. Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

4. Кемасозлик. (Муаллифлар гуруҳи, Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

5. Авиамоделлаштириш. (Муаллифлар гуруҳи. Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

6. Бошланғич авиамоделлаштириш. (Муаллифлар гуруҳи, Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

Ёш саёҳатчилар ва ўлкашунослик йўналишлари:

1. Санъатшунос — ўлкашунос (Халқларшунос — ўлкашунос ва адабиётшунос — ўлкашунос. Тошкент, 1999 й. Кичик ҳажмда Қ.Йўлдошев ва бошқалар).

Болалар ва ўсмирлар бўш вақтини тўғри ташкил этиш ва уни мазмунли ўтказишга масъул бўлган барча турдаги муассасаларда умумхалқ байрамларини ўтказиш тартиби:

1. “Мустақиллик” куни.	1 сентябрь
2. Янги ўқув йилининг бошланиши	2 сентябрь
3. “Устозлар ва мураббийлар” куни	1 октябрь
4. “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси” куни	8 декабрь
5. “Ватан ҳимоячилари” куни	14 январь
6. “Наврўз — умумхалқ байрами”	21 март
7. “Халқаро хотин-қизлар куни”	8 март
8. Болалар ва ўсмирлар китоб ҳафталиги	март
9. “9 май — Хотира ва Қадрлаш куни”	9 май
10. Битирув оқшомлари	июнь
11. «Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни»	1 июнь
12. Рамазон ва Қурбон ҳайит байрамлари	тақвим асосида
13. Улуғ алломалар, буюк шахслар таваллуд кунлари	тақвим асосида
14. Турли касбга оид байрам ва маросимлар	тақвим асосида

2. Ёш гидрологлар. (С.Фозилова ва бошқалар. Тошкент, 1999. Кичик ҳажмда).

Экология йўналиши:

1. Табиат ва инсон. (З.Абдуллаева. Тошкент, 2000 й.).

2. Экология. (Н.Шоймардонова. Тошкент, 2000 й. Кичик ҳажмда).

3. Бошланғич экология (6 ёшли боғча ва биринчи синф болалари учун). (Д.Умарова. Тошкент, 2000 й. Кичик ҳажмда).

4. Атроф-муҳитни ўрганиш (биринчи синф ўқувчилари учун). (С.Одилова. Тошкент, 2000. Кичик ҳажмда).

Қўшимча таълимни амалга ошириш, мактабдан ташқари муассасалар шўъба ишлари учун мавзулар:

—мактабдан ташқари қўшимча таълим тизимида маънавий ва маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарларининг фаолияти;

—маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарларининг маънавий-маърифий ишлари тизимидаги фаолияти;

—ўқувчиларнинг бўш вақтини ташкил этиш;

—болалар туризми, халқ хунармандчилигини такомиллаштириш, миллий шаклларни тиклаш ҳамда амалиётга жорий этиш;

—ота-оналарга қўшимча таълим турлари ҳақида ахборот бериш ва тушунтириш ишларини кенгайтириш йўл-йўриқлари;

—тўғрак раҳбарлари учун ягона талаблар;

—иқтидорли болаларни тарбиялаш усули;

—тўғрак журналларини юритишга бўлган талаблар.

Маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарлари ва ўсмир болалар уюшмаси бош етакчилари, синф раҳбари шўъбаси учун мавзулар:

—болалар ва ўсмирлар уюшмаси, ижодий гуруҳлар Кенгаши, Кенгашнинг тузилиши, фаоллар ўртасида иш тақсмоти ва вазифалари;

—болалар ва ўсмирлар уюшмасига қабул қилиш маросими;

—болалар ва ўсмирлар уюшмаси бош етакчисининг иш режасини тузиш методикаси;

—болалар ва ўсмирлар уюшмаси фаолиятининг ноанъанавий иш усуллари;

—ўқувчиларда соғлом турмуш тарзи учун интилишни тарбиялаш ва ривожлантириш;

—болалар ва ўсмирлар бўш вақтини тўғри ташкил этиш ва уни мазмунли ўтказиш йўл-йўриқлари;

—жойларда “Маънавий меросга ихлос” марказини ташкил этиш ва буюк шахслар, алломалар ҳаёти ва ижодини ўрганиш.

Мактаб кутубхоналари шўъбаси

—Мактаб ва мактабдан ташқари қўшимча таълим муассасаларидаги кутубхоналарда маънавий, миллий-мафкуравий, соғлом турмуш тарзи тарбиясига оид ишларнинг шакл ва усуллари;

—ўзбек миллий урф-одатларини, анъаналарини ва расм-русумларини мактаб ўқувчилари орасида тарғиб қилиш;

—мактаб, қўшимча таълим тизими муассасаларидаги “Ёш китобсеварлар” клубининг тарбиявий тадбирлари режасини тузиш йўл-йўриқлари;

—мавзуйий тадбирлар режасини тузиш услублари.

— Шундан сўнг, — давом этди Стивен, — сен бир нуқтадан бошқасига ўтиб, шаклнинг сиртки кўриниши бўйлаб кўз югуртирасан ва нарсани, уни ичдан ташкил этган, қисмлари мувозанатида англайсан. Сен унинг тузилиши ритмини ҳис этасан. Бошқача айтганда, бевосита идроклаш синтезидан кейин фахмлаш анализи келади. Дастлаб бу аллақандай **бутунлик** эканини идроклаган бўлсанг, энди сен уни **бир нарса** деб ҳис этасан. Сен уни мувофик, уйғун яхлитлик, мураккаб, бўлинувчи, қисмлардан ташкил топган, шу қисмларнинг натижаси, уларнинг мажмуи деб қабул қиласан. Бу consonantа бўлади.

— Нишонга аниқ урдинг, — деди кулиб Линч. — Энди менга claritas ҳақида тушунча бер, сигарета мендан бўлади.

— Бу сўзнинг маъноси унчалик аниқ эмас, — деди Стивен. — Фома Аквинский ишлатган термин, менингда, мавхумроқ. Узоқ вақт у мени чалғитди. Унинг таърифидан гап идеализм ва символизм ҳақида кетаётгани

англашилади: унингча, ўзгалликнинг олий моҳияти — аллақандай бошқа оламдан таралаётган нур, айни пайтда мавжудлик — атиги унинг сояси, материя — унинг тинимли, холос. У claritas сўзида ҳамма нарсада зухур бўлгучи илоҳий ниятнинг, режанинг бадиий инкишофини ва муҳассамлашувини назарда тутган, демек, claritas — бу эстетик образга умумий моҳият бағишлайдиган ва уни ичдан ёритиб турадиган умумлаштирувчи куч, деб ўйладим. Энди эса бунга мен шундай тушунман: сен дастлаб саватчани аллақандай яхлит нарса деб қабул қилдинг, кейин уни, шакл нуқтаи назаридан кузатиб, бир буюм эканини англадинг — мантикий ва эстетик нуқтаи назардан ўринли синтез шундай. Сен кўриб турибсан — кўз олдинда **шу буюм турибди**, асло бошқа нарса эмас. Аквинский айтган нур сухоластикада — guidditas — ғойибдан берилган хабар **белгиси**. Бу олий сифат ижодкор томонидан, дастлаб унинг идрокида эстетик образ туғила бошлаган чоғда, ҳис этилади. Шелли бунга аланга олаётган кўмирга жуда чиройли қиёслаган: бу шундай лаҳзаки, унда ўзгалликнинг олий сифати, эстетик образнинг ёркин ёғдуси онг орқали аниқ-тиниқ англанади; бу ёғду сочувчи эстетик завқдан сўзсиз, товушсиз стасиси, руҳиятнинг уйғоқ лаҳзаси юракнинг ажиб ҳолатига жуда ўхшайдики, бу ҳолатни итальян физиолог Лунджи Гальвани ҳатто Шеллиникидан кам бўлмаган ўзгал лутф билан юрак афсунни, деб ўхшатиб таърифлаган.

Стивен жимиб қолди, гарчи унинг ҳамроҳи ҳеч нима демаётган бўлса-да, ўзининг айтган сўзлари иккаласининг теварагида фикрлар афсунидан иборат ғалати сукунат пайдо қилгандай туюлди.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

— Менинг айтганларим, — давом этди у, — кенг маънодаги, адабий аънаналарга боғлиқ бўлган ўзгаллик маъносидаги сўзга тааллуқли. Биз ўзгаллик ҳақида гапириб, бу сўзнинг иккинчи даражадаги маъносини назарда тутганимизда, мулоҳазаларимиз аввало санъатнинг ўзига ва унинг турларига тааллуқли бўлади. Образ, ўз-ўзидан равшанки, ижодкорнинг онги ва туйғуларини бошқа кишиларнинг онги ва туйғулари билан боғлайди. Агар буни ёдда тутасак, у ҳолда албатта, санъат уч хилга бўлинади, деган хулосага келамиз; яъни лирика, бунда ижодкор ўз-ўзига бевосита муносабатидан келиб чиқиб образ яратади; эпос, бунда ижодкор ўзига ёки бошқаларга бевосита муносабатидан келиб чиқиб образ яратади; ва, драма, бунда образ бошқаларга бевосита муносабатдан келиб чиқиб яратилади.

— Сен бунга бир неча кун олдин менга тушунтирганинг, — деди Линч, — ўшанда роса бахслашганмиз ҳам.

— Уйимда менинг бир дафтарим бор, — деди Стивен, — унда ўша кунга сен менга берган са-

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

раётган одамни эмас. Оддий

эпик шакл лирик адабиётдан

туғилади, бунда ижодкор, эпик

ҳодисанинг маркази сифатида,

диққат-этиборни ўзига қарата-

ди, эҳтироснинг оғирлик марка-

зи ўзгармагунча ва ижодкорнинг

ўзидан ҳамда бошқалардан

узоклашмагунча бу шакл ривож-

ланади, такомиллашади. Энди

бу ҳолда ҳикоя тарзи шахсий

бўлишдан тўхтади, ижодкор

шахси ҳикоя тарзига кўчади, ри-

вожланади, ҳаракатда бўлади,

худди триклик манбаи бўлмиш

денгиздай тўлғанади, кишилар

теварагида айланади. Айни шун-

дай ҳодиса ривожини биз қадим

инглиз балладаси «Терпин —

қахрамон»да кузатамиз; унда

дастлаб ҳикоя биринчи шахс

тилидан олиб борилса, охири-

да эса учинчи шахс тилига кўча-

ди.

Тепадан, булутлар қоплаб

олган осмондан майда ёмғир

томчилари туша бошлади ва

улар жала куйиб бергунча Мил-

лий кутубхонага етиб олишга

улгуриш учун майсазорга бури-

лишди.

— Бунча жағинг очилди се-

нинг, — деди тажонглик билан

ди, эҳтиросни юрагидан кечи-

— Тез орада Россия бир неча вариантларда ўзининг суперкомпьютерларини ишлаб чиқара бошлайди.

Ахборот воситалари имкониятлари жиҳатидан биз Фарбий Овруподан ўзиб кетиб, бу борада иккинчи-учинчи ўринларни эгаллаган Японияга етиб оламиз, — деди Россиянинг саноат, фан ва технология вазири Александр Дондуков.

Сахалинда ўтган шанба кун эрталаб зилзила марказида 8,5 балл қайд этилган ер силкиниши рўй берди. Шу ҳафта, душанба кун ҳам Рихтер шкаласи бўйича қуввати 2 дан 4 баллгача бўлган зилзилалар қайд этилди. Ҳаммаси қурбонларсиз ўтди. Лекин 28 шаҳардаги 1300 бино талофат кўрган. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, офат келтирган моддий зарар 70 миллион рублни ташкил этди.

ЕР ЮЗИДА

Жабал ат-Тариқ (Гибралтар) ҳукумати «Медиа-Мост» холдинги бошлиғи Владимир Гусинскийга паспорт топширишга қарор қилди. Бу ҳақда «Таймс» газетаси хабар беради.

Россия, Мексика ва Норвегия шу йили 26-28 сентябрда Венесуэла пойтахтида ўтажак Нефть экспортёрлари ташкилоти (ОПЕК) саммитига таклиф этилди. Бу ҳақда ОПЕК президенти Али Родригес маълум қилди.

Индонезия бош прокуратураси собиқ президент Сухартони коррупцияда айблади. Гап ноқонуний ўзлаштирилган тахминан 155 миллион долларлик маблағ ҳақида кетмоқда.

АҚШ Қишлоқ хўжалиги вазирлиги Россияга 28,5 минг тонна микдорида арпа уни, гуруч, қорабугдой (гречиха) ёрмаси ва ўсимлик мойини хайрия қилишини билдирди. Озиқ-овқатлар халқаро православ хайрия ташкилоти вакиллари томонидан топширилади.

БИОТЎЛҚИНЛАР ПЛАЪСИРИ

Ўтган асрнинг 20-йилларидаёқ рус физик олимлари генетик маълумотларнинг бир биологик объект (масалан, одам)дан иккинчи бир объектга электромагнит тўлқинлар орқали етказилишини тахмин қилишганди. 60-йилларнинг бошларида эса хитой тадқиқотчиси бу борада тажрибалар ўтказган эди. Бу ўз самарасини бериб, натижада ҳайвон ва ўсимликларнинг ақл бовар қилмайдиган дурагай(гибрид)лари олинади — товўқ-ўрдаклар, эчки шохли қўёнлар, маккажўхори сўтасида етиладиган бугдой бошоғи...

Барча тажрибалар бир схема бўйича олиб борилганди: тадқиқотчи аллақандай биологик объектни, масалан, ўрдакни олади. Сўнг унга радиотўлқинлар юборилади ва бу тўлқинлар ўрдак орқали унинг ортида турган товўқ тухумига бориб етади. Тухумдан галати мавжудот чиқади — на ўрдакча дея оласан, на жўжа. Нега ундай бўлади? Бу саволга ҳеч ким тайинли жавоб топа олмаётган эди. Фақатгина яқинда Россиядаги Тула давлат университети табиат факультети базасида ушбу галати ҳодисани тушунтириб

берадиган кашфиётлар яратилди. Бу ҳақда кашфиёт муаллифи — Рус физиклари жамияти аъзоси, инженер Сергей Титков билдирган фикр-мулоҳазалар билан сизларни таништираман:

— Биз маълумотнинг радиотўлқинлар орқали бир объектдан иккинчисига ўтиши механизмини тушунтиришга муваффақ бўлдик. Ҳар бир физик тана ўзининг информация майдонига эга. Тирик мавжудотда бу биомайдон дейилади. Ишларимиз давомида шуниси маълум бўлдики, ушбу майдонлар ўзаро маълумот «алмашиш» имкониятига эга эканлар. Масалан, каламушлар устидан тажриба ўтказдик. Биринчи каламушга иситма чиқарувчи дори юборилди. Ундан маълум бир масофа нарида иккинчи каламуш ўтказилади ва электромагнит тўлқинлари биринчиси орқали иккинчи жониворга юборилади. Натижада иккинчи каламушнинг иситмаси аста-секин кўтарилди бошлайди.

Энди медицина кабинетида, олайлик, диагностика қонасида нима бўлаётганини тасаввур этиб кўрайлик. Хонада доктор ўтирибди, ундан сал нарироқда УТИ аппарати, ўртада эса (яъни улар орасида) — бемор. Бундай ҳолатда доктор беморнинг касалини ультрато-

вўшли аппарат «ёрдам»ида «илиб» олиши мумкин. Лекин бу касаллик ўша заҳотиёқ одамга юқади, дегани эмас. Аввал «жабрдийда» «юктирувчи»нинг салбий энергиясини ўзида тўплай бошлайди ва бемор олдидан анча вақт бўлган киши ўзини ёмон ҳис қилади. Агар медицина кабинетида беморлар йиллаб бир хил касалликлар билан келаверсалар, қачондир бу бетоблик дўхтирга ҳам юқиб қолиши мумкин. Бундай нохушлик юз бермаслиги учун аппаратуранинг хонада тўғри жойлаштириш керак, яъни мақсад — бетоб киши электромагнит майдонлар манбаи (бизнинг мисолимизда бу — УТИ мосламаси) билан дўхтир орасида туриб қолмасин. Бу ҳол фақатгина медицина ходимлари фаолиятида кузатилмайди. Ҳар биримиз дўстларимиз, қўни-қўшини, қариндошларимиз билан суҳбатлашиб тура-миз. Нурланувчи асбоб-ускуна (компьютер, телевизор, микро-тўлқинли иситгич...) жойлашган ҳар қандай хонада хатарли вазият пайдо бўлади. Агар одамлар у ерда 10 дақиқа суҳбатлашсалар, бунинг қўрқинчили жойи йўқ. Суҳбат соатлаб чўзилганда-чи? Аммо биомайдонлар ўзаро таъсирининг ижобий тарафлари ҳам бор. Кекса

одамнинг ёшлар (ўғил, наваралар) орасида бўлиши фойдалилиги азалдан маълум (медицина ҳам бунинг тасдиқлайди). Бу унинг организмни фаоллаштиради, «сўлиб қолишига» йўл қўймайди. Шундай қилиб, уларни қуйидаги схема бўйича: нурланувчи ускуна — ёш йигит — қария тарзида жойлаштирилса, у қолда наваранинг бобо (буви)сига бўлган ижобий таъсирини кучайтириш мумкин. Ушбу схемадаги телевизор ёки компьютер ўрнига махсус яратилган нурланувчи асбоб қўйилганда эса кекса кишининг жисмоний ва руҳий ҳолати кўп марта яхшиланади.

Кашфиётимизни катта фан соҳасида, хусусан, медицинада қўллаш ниятимиз ҳам бор. Масалан, ҳозирда мия ҳужайралари ўзаро алоқадорлигини, ҳеч қандай «сим»ларсиз бир-бирини «сезиш»ларини тушунтириб бериш мумкин. Эҳтимол, улар орасида ҳам аллақандай маълумот алмашинуви юз берса керак. Шунинг тушуниб етгач, мияни, қолаверса, бутун организмни бутунлай бошқа усул билан ўрганиш мумкин.

ЗЕРИККАНГА МИЛЛИОН

Баъзан зериккиш ҳам кишига фойда келтирар экан. Яқинда Тайван фуқароси билан бўлиб ўтган ҳодиса бунга мисол бўла олади. Гаосюн шаҳрилик Ли Шулин исмли киши ҳар хил маза-бемаза лоторей уйинларига ишонмас эди. Шунинг учун у бундай, унинг таъбирига кўра, «шубҳаомуз ишлар»дан нарироқ юришга ҳаракат қиларди. Лекин бир кун, зерикканидан уйида пашша қўриб ўтирганида, у Интернет тармоғига уланиб, «Жек-пот» сайтига тушади ва ушбу сайтнинг байрам (тўёналик) меҳмони бўлади. Шу сабабли Ли Шулинга «Камтарона соғва» — 1 миллион доллар (АҚШ)инъом этилади. Бу эртақнамо омадли воқеа ҳақида Хитойнинг «Чайна гералд» газетаси ҳикоя қилди.

БИЛАСИЗМИ?

Ҳозирги кунда Оврупо-нинг Париж, Берлин каби обрўли шаҳарларида ҳар йили ўтказилаётган дунё бастакорлари ва пианиночилари конкурси қаерда ўз ибтидосини топганлиги ва ким томонидан рағбатлантирилгани барчага ҳам бирдек аён бўлмаса керак. Дунёда илк бора бундай конкурс 1886 йили А.Рубинштейн ташаббуси билан маъқулланиб, 1890 йили Петербургда ўтказилди. Ушбу беллашув 1910 йилгача ҳар беш йилда бир марта галма-гал Берлин, Вена, Париж, Петербург шаҳарларида бўлиб ўтади.

Канадалик миллионер Бен Ведер бундан 5 йил олдин Франциянинг буюк императори — Наполеон ихлосмандлари халқаро жамиятини тузган эди. Миллионернинг ушбу ташкилотни барпо этишдан мақсади жаҳон тарихнависларини бир ярим асрдан ортиқ вақт мобайнида қийнаб келаётган саволга жавоб топишдир: Бонапартнинг Муқаддас Елена оролидаги ўлими табиий бўлганми ёки уни заҳарлашганми?

«Мен буни билиш мақсадида император жасади эксгумацияси ва барча керакли токсикологик анализлар ўтказилиши учун ярим

Шундай далиллар бўлишига қарамай, Наполеон айнан маргимуш таъсири оқибатида ўлган, деган тахмин у талқинлар, бу борадаги ҳар хил баҳслар қайнагандан қайнапти. Сўнгги пайтлари эса, бунга юқорида тилга олинган канадалик миллионер ҳам ўз ҳиссасини қўшиб келмоқда. Бен Ведернинг жонини жабборга бериб, тарих ҳақиқатини топишга уринишининг сабаби нимада?

Маълум бўлишича,буни Бенга унинг отаси васият қилган экан. Ведернинг падари яҳудий бўлган.У бир вақтлари Польшада сиқувга олиниб(яхудийлар билан ўшанда қандай муносабатда бўлингани ўзингизга маълум — Ж.С.), Америка

ва ҳоказо шу каби симптомлар ҳақидаги маълумотлар буюк императорнинг заҳарлаб ўлдирилганини исботламоқда. Иккинчи исбот—Форсшувуд Наполеон соч толасидан бир нечасини Англиянинг Ҳарвел шаҳрида жойлашган ядро тадқиқотлари билан шуғулланувчи махсус лабораторияга беради ва сочларида маргимуш моддаси нормадан бир неча баробар ошиқлиги маълум бўлади. Наполеоннинг бевақт қазо қилишдан ким манфаатдор эди? Канадалик миллионернинг фикрича, императорни заҳарлаган киши Бонапарт ҳибсда сақланаётган Муқаддас Елена оролидаги

НАПОЛЕОННИ ЗАҲАРЛАШГАНМИ?

миллион доллар сарфлашга ҳам тайёрман», — дейди канадалик миллионер. Жарроҳ Антомарки ва бир гуруҳ инглиз дўхтирлари жасаднинг ичини ёриб текширишгач, император ошқозон ярасининг тешилиши оқибатида келиб чиққан рак (саратон) касаллиги оқибатида дунёдан кўз юмган, деган хулосага келганлар. «Бонапартнинг заҳарланиб ўлдирилиши талқини» тарафдорлари эса яра маргимуш ва бошқа модалар таъсири оқибатида пайдо бўлган, деб ҳисоблашмоқда. Илгариги расмий медиклар маргимуш ҳақида лом-лим демаганлар, лекин ҳозирда шуниси аниқ маълумки, императорнинг ўлими олдидан уни роса хорли симоб ва сурма билан «сийлашган».

қитъасига кўчиб кетишга мажбур бўлган. Отаси Бонапартни ўзи каби камситилган ва мазлум кишиларнинг ашадий ҳимоячиси деб билган. Бен Ведернинг бу ишга қўл уришига эса швед мутахассис-токсиколог Форсшувуднинг «Наполеон заҳарланганми?» номи китоби туртки бўлди. Бу саволга муаллиф ўз асарида ижобий жавоб беради. Унинг шундай хулосага келишига икки сабаб бор. Биринчидан, швед олими Наполеон хизматкори Луи Маршанд ёзиб қолдирган эсдаликларни ҳар томонлама пухта ўрганиб чиқади. Маршанд ўз кундаликларида хўжайинининг умрининг охириги кунларидаги аҳволини муфассал баён қилади. Хусусан, кундаликдаги Наполеонни қуруқ йўтал қийнаётганлиги, унинг сарғайиб кетган танаси

Лонгвуд мулкининг интенданти (ҳарбий қисм муассасалари бошқарувини олиб боровчи ҳарбий хизматчи — Ж.С.) граф Шарл де Монтелон бўлган. Император умрини қисқартиришда бир томондан, у инглизлар маслаҳатига қўлоқ тутган бўлса, бошқа бир тарафдан, графнинг бундай қилишига унинг Бонапарт билан ўз ҳисоб-китоблари сабабчи бўлган. Гап шундаки, де Монтелоннинг рафиқаси Альбин императорнинг жазмани эди. Вино ертўлаларига кириш ҳуқуқи эга бўлган ва Наполеон дастурхонига озиқ-овқат етказишни ўз бўйига олган аламзада эр бу қўлай имкониятдан фойдаланиб қолади.

Хориж матбуоти хабарлари асосида Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади.

ЭНГ ТАБААРҲУК ЗОТ

Бадиа

Она... Бутун дунё шу муқаддас ҳилқат олдида бош эгади. Бу сўзни эшитишимиз биланоқ кўз олдимизга гунчадек маъсум, кўзларидан ҳаё нур таратаётган, жондан азиз фарзандига меҳр билан боқиб турган беғубор сиймо гавдаланади. Бу мўътабар зот — қалбимнинг кўёши, нури, йўлдоши, меҳрибонимдир. Онажон! Сиз мени шу ёруғ дунёга келганимдан бошлаб эътиборингиздан бир сония ҳам четлатмадингиз, меҳр билан тарбияладингиз. Оқ сутингиз мени шу кунгача ишонч билан яшашига ундаб келмоқда.

Эй, меҳрибоним! Кўзларингизда доимо кулгу, лекин қалбингизда эса нимадир ғалаён қилаётганини кўнглимдан сезиб тураман, ўша ғалаён ҳам биз фарзандларингиз эртаси ва қадри ҳақида эканлигини биламан.

Мен 17 ёшга тўлдим, энди масъулиятли вазифани ел-

камга олиб, талаба деган улуғ номга сазовор бўлмоқчиман. Мана, онажонимнинг дуолари билан билими чароғон масканда тест имтиҳонларини топшира бошладим. Мен учун ҳаяжонли дақиқалар бошланди. Хаёлимда фақатгина бир фикр ҳукмрон... бу ҳам бўлса, ўқишга кириб, уларнинг юзларини ёруғ қила оламанми, деган ўй. Берган оқ сутларини оқлай олиш, яқинларим олдида хурсанд бўлишларини, улар ҳам мендан шод эканликларини кўриш мен учун бахт.

Муҳтарам волидам! Мен сизнинг иродангиз, ботиний кучингизга қойил қоламан. Сиздек бўлишни орзу қиламан ва сиз билан фахрланиб, юзингиздан табассумни аритмасликка, оқ сутингизни оқлашга ҳаракат қиламан, бу фарзандлик бурчимдир.

Барно ШЕРБОЕВА

КИР ЮВИШДА
ҚЎЛ КЕЛАДИ

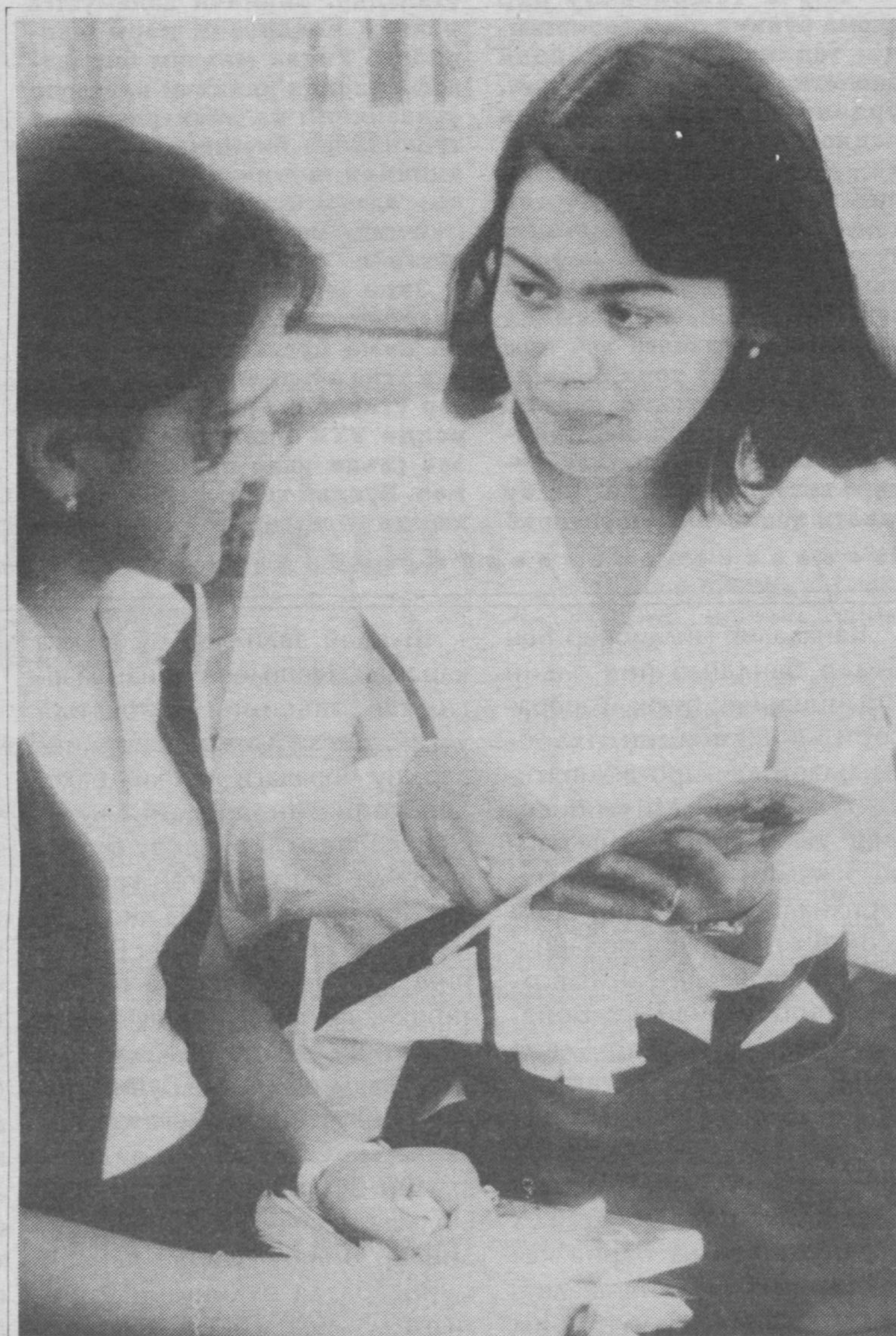
Жун ипдан тўқилган кийим иссиқ сувда эмас, сезилар-сезилмас илиқ сувда ювилади. Олдин бирон хил порошок кукунни кўпиртириб олинади, буюмни шу сувга ботириб қаттиқ ишқамай ювилади. Совуқ сувда 2-3 қайта чайгандан сўнг, жиндаккина порошок кўпиртирилган тоза сувга ботириб олинса, юмшоқ ва сертук чиқади. Ювилган кийимнинг сувини сочиқ ёки тоза чойшабга шимдириб олиб текис жойга тоза чойшаб тўшаб, қуритишни унутманг.

пахмайиб, юмшоқ чиқади.

Ранги чиқадиған энгил-бош, ёстиқ жилдлари каби буюмларни, жуда кир бўлиб кетган дераза пардаларини бир неча минут тузли сувга ивитиб қўйиб, сўнг ювилса бузилмайди, яхши очилади. Туз бир челак сувга бир ош қошиқ микдорда солинади.

Кир совунда ишқор ва ҳар хил кислоталар кўп бўлади. Уни ишлатганда, айниқса кир ювганда қўллар дағаллашиб, тери ёрилиши мумкин. Шунинг учун бу совунда кир ювиб бўлгач, қўлга бирон хил крем ёки вазелин сурунг.

Тукли сочиқни ювиб, чайиб бўлгандан кейин, бироз туз қўшилган сувга солиб қўйинг, яхшилаб сиқиб, қоқилгандан сўнг ёйилса, туклари

ХУШБЎЙ ҲИДЛАР ОЧ ҚОЛДИРМАЙДИ

Баъзи аёлларнинг энг катта ташвишларидан бири — салгина нозикроқ, салгина ихчамроқ бўлиш.

Аёллар ўз оғирликларини йўқотиш учун ўз-ўзлари билан кураш олиб борадилар. Дўсту ёрлари орасида, аёллар билан бўлган суҳбатларда кўпинча "Қандай озсам экан" деган саволга жавоб ахтарилади. Тўғриси, бу саволга жавоб топишни кечиктирмоқчи ҳам бўлди. Сабаби, иссиқ ёз фаслида ҳар қандай муаммоларни ўйлаш каби ортиқча вазни йўқотиш учун қайғуриш ҳам кишига ёқмайди.

Яқинда чет эл нашрларидан бирида эълон қилинган шов-шувли воқеада айтилишича, ёзги кайфиятга боғлиқ бўлган, озишнинг ажойиб усули ўйлаб топилибди. Бу кашфиётни яратиш учун, яъни озишга ёрдам берадиган ҳидларни топиш учун америкалик невропатолог Аллан Хирш 3 йил изланишлар олиб борди. Аммо, барча буюк кашфиётлар сингари бу янгилик ҳам тасодифан юзага балқиб чиқди. Бир куни олим-

нинг хотини миссис Хирш ошхонада овқат қилаётган маҳалда, доктор стол устида турган бананни кўриб қолади. Шунда доктор қандайдир иштаҳа қитқловчи егуликдан аввал, банан ёки олма ҳидлаб олиш ёки бирорта шу каби мевани еб кўриш керак, деган фикрга келади. Агар жудаям мазали овқатнинг ҳиди димоғингизни қитқилгудек бўлса, ҳидли нарсалар яқинда турунг, шунда ҳеч нарсга егингиз келмай қолади, дейди доктор. Егуликларга қўшилаётган хушбўй ҳидлар кишини оч қолдирмас ва ўз навбатида вазн ташлашга ёрдам берадиган экан. Ёки оч қолган киши хушбўй ҳидларни қўлига олиб ҳидласа, иштаҳаси йўқолар экан.

Бундай хусусиятга эга бўлган 15 хилдаги ўсимлик ва мевалар бор. Айниқса, бу хусусият банан, олма каби меваларда, ялпиз, атиргул, лаванда каби ўсимликларда кучли экан.

Озмоқчи бўлган дилбар аёллар ушбу мулоҳазаларимиздан сўнг ҳовлиларини атиргуллар билан тўлдириб ташласалар ажаб эмас.

Баъзиларнинг товони ёрилиб, териси қуруқшаб юради. Товон ёрилмаслиги учун нима қилиш керак?

Агар товон териси қуруқшаб ёрилса, шилинса, оёқни ҳар куни иссиқ сувга солиб ўтириш тавсия этилади. Иссиқ сувга солиб ўтирилганда оёқ тозаланиб қолмай, балки бу жойда қон ай-

ди), марганцовкани нимтатир қилиб солса ҳам бўлади.

Оёқни сувдан олгандан кейин қуригунча артиб, крем суртилади, оҳиста силанади. Қўл кафти ёки қўл бармоқларини сал букиб, юза томони билан оёқ бармоқларидан товонга томон силанади, бундай силаш

ТОВОНИМ ЁРИЛМАСИН
ДЕСАНГИЗ

ланиши ҳам яхшиланади. Оёқ солиб ўтирилаётган сувга ичимлик сода (бир литр сувга бир ош қошиқ) ёки мойчечак (ромашка) дамламаси (бир литр сувга уч ош қошиқ) қўшиш яхши ёрдам беради. Товон шилинган бўлса, ярага инфекция тушмаслиги учун сувга ошловчи ва дезинфекцияловчи моддалар — календула дамламаси (бир литр сувга бир ош қошиқ), эман пўстлоғи, газанда ўт ёки зубтурум (бир литр сувга майдаланган икки ош қошиқда ўт солина-

товонда қон айланишини яхшилайдиган, товон териси қуриб қолмайдиган, шилинмайдиган ва ёрилмайдиган бўлади.

Юқорида айтиб ўтилганларга амал қилинганда ҳам ёрилган товон тузалмаса, дерматолог врачга бориб кўрсатиш зарур. Чунки теридаги ёрилган жойлар замбуруғ касалликлари учун очик эшик бўлиши мумкин.

УЙ ГУЛЛАРИНИ
ПАРВАРИШЛАГАНДА

Хонадаги гулларнинг жойини тез-тез ўзгартириш тавсия этилмайди. Чунки гулнинг барглари ёруғликка қараб ўсади. Гул тувагининг жойини ўзгартириш пайтида улар яна ёруғликка интилиши мобайнида ўсиш жараёнига қаттиқ таъсир қилиб, гуллар яхши ривожланмайди.

Агар тувакдаги тупроқ тезда қуриб ёрилиб кетса, унга ёғоч қипиғи, дарё ва ариқ қумидан аралаштиринг.

Гул тувагига керагидан ортиқ сув қўйманг. Икки-уч соат ичида шимиб олмаса гул туваги тагидан сувни тўкиб ташланг, бўлмаса ёш томирларни чиритиб юборади.

Фигус гулининг барглари ялтираб, жозибали бўлиб турсин десангиз, унинг томирига бир қошиқ канакунжут мойи қуйинг. (Бу ёғ дорихоналарда бўлади).

Хона гуллари елвизак жойда ва тамаки тутуни бурқсиган уйда яхши ўсмаслигини унутманг.

Гуллар яхши нафас олсин десангиз, гул барглари чангини тез-тез артиб турунг.

Уй гуллари иситиш воситаларидан узоқроқ жойда бўлиши керак.

«Буни умр дерлар, шодли, қайғули...» Дунё шундай яралган. 1979 йил 11 август халқимизда қайғули кун сифатида тилга олинади. Ушбу унутилмас кунга кеча 21 йил тўлди. Ўзбекнинг ғурурига айланиб қолган 17 нафар ўғлон ҳар йили катта соғинч билан эсга олинади. «Пахтакор - 79» хотира турнири бу йил ўзгача кайфиятда бўлиб ўтмоқда. Бу йилги хотира турнири учун собиқ иттифоқнинг бир қатор жамоалари Ўзбекистонга юлдузли таркиби билан ташриф буюришди.

Москванинг ЦСКА, Киевнинг «Динамо» жамоалари

кўшнилари - ЦСКА ва Украина футболчилари ўртасида бўлди. Худди тарих филдирани орқага қайтганидек, украинликлар россияликларга ҳеч қандай имконият қолдиришмади - 3:0.

ҚАЛБЛАРДА ЯШАЙДИ 17 ЎҒЛОН

таркибида турли йилларда тўп сурган футболчилардан тўзилган Украина терма жамоаси ҳамда Қозоғистоннинг «Қайрат» жамоаси ана шу турнирда катта қизиқиш билан келишди.

ЎМБ спорт мажмуида бўлиб ўтган очилиш маросимидан сўнг, майдонга фахрий футболчилар тушишди. «Пахтакор» ҳамда «Қайрат» жамоалари ўйини барчани мазий сари ундади. Худди олдинги давр сингари икки кўшни давлатнинг икки кучли жамоалари шиддатли кураш олиб боришди. Бу ўйинда «Пахтакор»чилар ғалаба қозонишди - 2:1. Кейинги учрашув бошқа

Навбатдаги тур беллашувлари Ангрен ва Жиззах шаҳарларида бўлиб ўтди. Унда қуйидаги натижалар қайд қилинди: ЦСКА - «Қайрат» 1:0.

«Пахтакор» - Украина 2:2.

Турнирнинг ёпилиш маросими кеча «Пахтакор» марказий ўйингоҳида ўтказилди. Унда «Пахтакор» - ЦСКА, Украина - «Қайрат» фахрийлари ва анъанавий турнирнинг «Пахтакор»- «Нефтчи» жамоалари ўртасидаги финал баҳси бўлиб ўтди. Учрашувлар натижалари билан газетанинг кейинги сонларида танишасиз.

ЎЗБЕК ФУТБОЛИГА ЖАҲОН БЕРСИН ТАН...

(«Пахтакор-79» хотирасига)

*Йил бир минг тўққиз юз етмиш тўққиз, ёз,
Ўн биринчи август тайёра парвоз*

*Айлаб, манзилига етмасдан ногоҳ,
Портлади юз бериб фалокат, э воҳ!*

*Олим, Фёдоров ва Михаил Ан
Ҳамда ўн тўртовин унутмас Ватан!*

*Тасаввур айлангки, ўн етти оққуш,
Фалокат шамоли эсганда нохуш.*

*Фалакпаймо портлаб ёнгач оташда,
Улар изтиробу армону вашда,*

*Демагулар: "Ё Рабб, оҳ ширин жоним",
Дегулар: "Алвидо, Ўзбекистоним".*

*Ўтди йигирма бир ёз, куз, қиш, баҳор,
Қайтмас бўлиб кетди ўн етти шунқор.*

*Оғир синовларни кечди "Пахтакор",
Гоҳ келиб, гоҳида келмади барор.*

*Ўзбек халқи сенга тилагай омад,
Дафъатан "Пахтакор", тикла энди қад!*

*Истиқлол туфайли бўлгайсан донгдор,
Юртбошинг қўллади, Аллоҳ мадагдор.*

*Гол уриб ҳужумга доим бўл тайёр,
"Пахтакор", бўл буюк, машхур "Пахтакор"!*

*Пеле, Марадона, Зайниддин Зиган,
Ўзбек футболни кўриб берсин тан!*
Олимжон БҲРИЕВ

ЮРТ ТҲЙИГА ТҲЁНА

27 июл — 6 август кунлари Белгиянинг Монс шаҳрида кема моделчилиги спорти бўйича жаҳон чемпионати бўлиб ўтди. Унда мезбонлар ҳамда бир қатор Европа ва Осиё мамлакатлари билан бирга юртимиз спортчилари ҳам иштирок етдилар. Чемпионатда юртимиз шарафини Мудофаага кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилоти спортчилари муносиб ҳимоя қилдилар. Ушбу мусобақада Андрей Разумовский олтин ва Шавкат Исмаилов кумуш медал соҳиби бўлишди.

БУЮК СПОРТЧИНИНГ УЛКАН ЮТУҒИ

Асримизнинг энг яхши теннисчиси америкалик Пит Сампрас «Катта дубулға» туркумидаги мусобақаларда ғалабалари сонини 13 мартага етказиб, янги рекорд ўрнатди. У финал баҳсида австралиялик Патрик Рафтерни доғда қолдириб, шу натижага эришди.

Атланта Олимпия ўйинлари ғолиби - Нигерия терма жамоаси сардори Сандей Олисе навбатдаги ўйинларда терма жамоа сафида иштирок етмаслигини маълум қилди.

Футболчининг гапига қараганда, у Дортмунднинг «Боруссия» клуби асосий таркибида мустақам ўринга эга бўлиш учун шундай қарорга келган экан. Жорий йилда Олисе Германияга Туриннинг «Ювентус» жамоасидан ўтиб, янги клуби билан 5 йиллик шартнома (8 миллион долларга) тузгандан кейин нигерияликнинг кузги режалари бутунлай ўзгариб кетди. «Агар мен Сид-

ОЛИСЕНИНГ ҚАРОРИ

нейга борсам, узоқ муддат жамоа таркибида бўлмаслигим лозим, бу эса клубга нисбатан ҳурматсизликдир», - дейди 25 ёшли ҳужумчи.

Футболчининг бундай дейишига асос бор. Йил бошида Олисе миллий терма жамоа сафида Африка кубоги турнирда қатнашди. Италияга қайтгач эса кўп ўтмасдан асосий таркибдаги ўрнидан айрилди. Эслатиб ўтамиз, бундан олдин қатор етакчи ўйинчилар ҳам мамлакат олимпия терма жамоасида ўйнашдан бош тортишганди. Шу тариқа Нигерия терма жамоаси тўрт йил бурун қўлга киритган чемпионлик унвонини сақлай олмаслиги мумкин.

ИСТИҚЛОЛГА ТУҲФА

Яқинда Таиланд пойтахти Бангкок шаҳрида спортнинг муай-тай тури бўйича жаҳон кубоги мусобақалари бўлиб ўтди. Дунёнинг 48 мамлакатидан иштирок етганлар ичида юртимиз ша-

рафини ҳимоя қилган спортчиларимиз фахрли учинчи ўринни эгалладилар. Бу натижага эришишда самарқандлик спортчиларнинг хизмати катта бўлди.

АЖАБ ДУНЁ

Америкалик кўзи ожиз Жоан Фелпс 54 ёшда донг таратди. У 29 ёшдаги эгизак ўғиллари билан арқон ёрдамида Аляска тоғининг 6 минг метрлик чўққисини забт етди олди.

Испанияда яшовчи 35 ёшли Хосе Гонсалес уч километрни 22 дақиқада босиб ўтди. Шу ҳам натижа бўлди, бошқалар ундан ҳам тез югура ва юра олиши мумкин-ку, деб ўйларсиз? Бироз шошманг, гап шундаки, Гонсалес бу масофани югуриб эмас, ёки юриб ҳам эмас, балки ўмбалоқ ошиб босиб ўтди. У мунтазам машқ қилиб, 42 километрлик масофани ҳам ўмбалоқ ошиб ўтган эди.

Швейцариялик Паул Захли аслида футболчи бўлмаса-да, лекин баъзи футболчилардан маҳоратли чиқиб қолди. У танаффуссиз 20 километр масофага таъпини ҳаволатиб тепиб борди. Тўп бирор марта ҳам ерга тушиб кетмади.

Икки қўлда юрувчи одам борлиги ҳақида эшитганмисиз? Бироқ, дунёда шундай одамлар ҳам бор экан. АҚШнинг Жоржия штатида яшовчи Оскар Бердли нафақат икки қўлда, ҳатто бош ва кўрсаткич бармоқларига таяниб юриш қобилиятига ҳам эга экан.

Майдонга галстук тақиб тушган футболчини ҳеч кўрганмисиз? Ирландиядаги «Портланд роверч» клуби ўйинчилари майдонга албатта галстук тақиб чиқишади. Маълум бўлишича, бир бойвачча ишқибоз: «Агарда майдонга галстук тақиб тушсанглар, бутун бойлигимни командангизга қолдираман», деб васият қилган экан.

Япония ва Корея аҳолиси учун 2002 йилги ушбу мамлакатларда ўтказиладиган жаҳон чемпионати ёпиқ биринчиликка айланиши мумкин.

Ахборот агентликларининг хабар беришича, Япония футбол ассоциацияси турнирда иштирок етишга бериладиган 750 мингта чиптадан бор-йўғи 45 фоизини савдога чиқармоқчи экан. Федерация чипталарнинг 25 фоизини ўзида қолди-

ЖАҲОН БИРИНЧИЛИГИ КИМЛАР УЧУН?

риш ниятида, 20 фоизи расмий кишилар ўртасида тақсимланади ва 10 фоизи мамлакатга ташриф буюрадиган меҳмонларга берилади. ЖЧ-2002 ташкилот қўмитаси аъзоларидан айримлари чипталар эркин савдога кўпроқ чиқарилиши лозимлиги ҳақида бош қотиришмоқда.

Лекин ушбу масаланинг ечими ҳади-ҳануз топилмайдиганга ўхшайди. Шунга қарамасдан, агар эркин савдога битта ягона чипта чиқарилса ҳам маданиятли япон халқи Франциядаги жаҳон чемпионати арафасида бўлгандек норозилик намоишлари ўтказиб ўтирмайди.

ЯНГИ ҒАЛАБА

Украиналик машхур боксчи Константин Швец Лондонда ўтказилган мусобақада англиялик Кери Марнога қарши рингга чи-

қиб, фаолиятидаги 11-ғалабасини қўлга киритди. У бу натижага жангнинг 8-раундида эришди.

Ko'ngil bitiklari

Усмон АЗИМ

МУЛОЙИМ ЎЧМОҚДА ЁЛҚИНЛАР

Уйингда ҳамма жам,
Бу қандай байрам.

Барчанинг кийими янгию тоза.
Дастурхонинг тўқис. Гулларинг бекам
Шилдиروق қоғозда хусни овоза.

Хонадон юзида шодон табассум —
Бугун байрамлигин тушунган, уққан.
Мен-чи, олислардан увланган узун —
Нега байрамингда, азизам, йўқман.

Умрингни зиёга тўлдирган менман,
Аммо байрамингда йўқман шунчалар...
Сени тирикликка тўлдирган менман,
Кечали кундузлар, кунли кечалар.

Хонадон бўлмадим сенга... Хонамни
Буздинг... Кетганича бу умрим — вайрон.
Қарасам — бир суриб ёлгон оламни —
Қолгани бу вужуд — бир сағир айвон.

Уйинг байрамларга ўрганган — таниш,
Хушбахт меҳмонларинг —
Шовқинли, мастон.
Менга насиб этди ўйингда ёниш,
Борлигинг пинҳона этмоқлик дoston.

Сен бу байрамларга чидайсан кулиб,
Чидайсан гурунлар, рақсларга қадар...
Ҳамма қадахларда шароблар униб,
Сенинг қадахингга тўлгунча захар.

—Баҳам кўр энг сўнгги қадах чоғини...
—О, менга худбинлик жунуни юққан!
Мен аввал ичганман ушбу оғуни —
Сенинг байрамингда, азизим, йўқман!

Соғинишдан ўтдим... Кетар йўл туман—
Сенсизлик дунёнинг кучоғи музли.
Уйғонмоқ оғир бу йўқлик уйқудан —
Ҳамма нур тарк этди кул чўккан кўзни.

Соғинчнинг гуллари! Қоп-қора гуллар!
Гул эдинг барибир! Гул эдинг, ахир!...
Дахшат сукунатда сочди қайғулар,
Боғларида гули қолмаган тақдир.

Қолдирган дунёнда бўм-бўш кезаман,
Ҳечликнинг ичида ҳечман...
Ҳечман.. Ҳеч...
Жунжикиб сезаман, тўниб сезаман —
Қуёш ботиб кетди. Қуёш йўқдир. Кеч.

Душанбада сенга бўлмагайман иш,
Душанбада сенга туш бўламан, туш.
Кўрпангга дераза суратин солиб,
Юмушим — эрталаб қуёшни ёқиш.

Сешанбада сенга бўлмайман соғинч,
Сешанбада сенга бўламан овунч.
Илиқ хотиранинг оғушларида
Ёруғ дарёларда тинч оқасан, тинч.

Чоршанбада сенга бўламан баҳор,
Сен учун ёмғирим тинади наҳор.
Сен учун гул очгум йўл четида — уз! —
Гул сенинг кўлингга ўлса — бахтиёр.

Эрмак китоб бўлгум пайшанба куни,
“Юракни унут” деб ёзганлар уни.
Умр ўтаверар айрилиқ туни,
Ўқисанг — кўнглининг чиқмагай уни.

Жумада шамолни кўйгум тўхташиб,
Кўча чиқ — ўзингни ўзинг ўйнатиб.
Кўнглингга оҳиста кўшиқлар солай,
Сайр қилгин — сайрингни эрка кўйлатиб.

Шанбада — кун ўтсин — чақиргин меҳмон!
Азизим, меҳмон ҳам соғинчга доvon.

Эсласанг, ёшингни панада артгин,
Эсласанг, идиш юв, тушганида шом.

Якшанбада... Бу кун бўлади ёмон.
Якшанбада сенга бўламан армон.
Якшанбада мени йиғлаб чорлайсан,
Жавоб беролмайди на ер, на осмон.

Якшанбада сени қолдиргум якка,
Энди юракланиш — эту сўнгақда.
Энди зиндон сари аста борасан—
Юзма-юз келгани маҳбус юракка.

Юрак билан қолсанг, касбу кор — ёниш,
Соғинчнинг ортидан дўзахга бориш.
Душанба келдими. Нима қилайин...
Бундан кейин фақат иш бўлайми, иш.

Якшанбада, ахир, жудаям оғир.
Юрак яйдоқликда — бепаноҳ фақир.
Якшанба бўлмайми. Нима қилайин —
Сенинг билан ёлғиз қолсинми тақдир?

Терак тинч шовуллар кечкурун,
Уфқ жим ловуллар кечкурун -
Кўнглилар зихрини хуш ечар,
Ётмоқда ажойиб бир кеча -
Ёғмагай ёғинлар кечкурун.

Фалакка юлдузлар тўладир,
Милтирар, жилмаяр, куладир.
Бечора юрагим юмшаган,
Юракни шуълалар қуршаган —
О, яна юракми унадир?

Мулойим ўчмоқда ёлқинлар,
Теграмда хушнафис салқинлар.
Самоват топширар имтиҳон,
Асрорлар лаҳзада берар жон -
Туғилар энг тубсиз талқинлар.

Мени маст қилади хум кеча...
Мен каби кўзингни юм, кеча!
Кўксимга тўлдириб зиёни,
Кўз юмиб гар кучсам дунёни —
Жонимни сўймагин, шум кеча?

Нихон бир қовжираш ўкинди —
Бесоҳиб сомонлар тўкилди,
Осмоннинг қоп-қора сағрига!
Бу кеча мактублар ўкилди,
Тангрига, тангрига, тангрига.

Ким қўйди юлдузлар пойига
Қоп-қора осмонни тўшатиб?
Қанчалар қарамай раъйига,
Жонимни бўлмади бўшатиб...

Бу гўзал аёлнинг хаёли юксак:
—Қувончу ғамимга бўлгучи маҳрам —
Менга кўнгил бергин, о, менга фақат,
Аммо меҳр кўйгин одамларга ҳам!..

Бу жиддий аёлнинг ўйи табаррук:
—Ҳаётимга йўлдош бўлгучи одам —
Севгини англагин ёлғизу буюк,
Аммо танҳо билгин Худовандни ҳам!..

Бу нафис аёлнинг фикрати аъло:
—Эй, сен, борлигингни этгучи нисор —
Мени юрагингда асрагин, аммо
Дунёни асрашни айлаб ихтиёр!..

Бу холис аёлнинг барча иши мард:
— Суйганим, муқаддас ўтларда куйгин,
Ишқ учун жонингни фидо қилгин шахд,
Аммо Ватанингни ортиқроқ суйгин.

Бу аёл қисматга қилмас риоя,
Бағрига босганча сўнгги шомимни,
Йиғлайди: — Севгига етса ниҳоя,
Худованд, бир менинг олгин жонимни...

“СИНФДОШ”
МУАММО ҚЎЯДИ

Ўқувчиларнинг синфдошию дилкашига айланган “Синфдош” кўрсатуви бир неча йилдирки, мактаб ҳаётини, муаммо-камчилигини ёритиб келмоқда. Аслида бу кўрсатув ўқувчиларга мўлжалланган бўлсада, нечундир ёшу-қари уни бирдек севиб томоша қилади. Эҳтимол, бунинг сабаби бошловчининг ёқимтойлигию даядил, бурро сўзлиги ҳамда турли қизиқарли мавзуларни кўрсатиб чиқишидандир.

Ҳозир мактаб ўқувчилари ёзги таътилда мароқли дам олаётган пайтда “Синфдош” саратоннинг ўткир тиғига қарамай, бир дам тин олишни ўйлаётгани йўқ. У ўз мавзуларини давом эттириб, ўсмирлар орасидаги кашандалик, гиёҳвандлик каби оғриқли муаммоларга тўхтади. Бошловчи чекишнинг бемаъни одат эканлиги хусусида сўз очар экан, тамаки тутуни нафақат соғлиқ учун зарарлиги, балки боланинг маънавий-руҳий тарбиясига салбий таъсир кўрсатиши мумкинлиги ва охир-оқибат кашандалик гиёҳвандликка олиб боровчи йўл эканлиги ҳақида огоҳлантирди. Унинг айтишича,

ўсмирларнинг орасида тобора чекувчиларнинг кўпайиб бориши сабаби айнан катталарнинг лоқайдлигию масъулиятсизлигидир. Боланинг хатти-ҳаракатини назорат қилиш, уни тарбиялаш каби муҳим вазифаларни ота-она билан мактаб бир-бирига юклаб, ўзидан соқит қилмоқда. Натижада икки ўртада қолиб кетган ўсмир қаровсиз бўлиб қолмоқда. Шу билан хоҳлаган бемаъниликка берилишига имконият

Ta'kid

туғилмоқда. Бундан ташқари, илгари ўн олти ёшга тўлмаганларга тамаки мутлақо сотилмас эди. Ҳозир эса ҳар бир мактаб олдида тўп-тўп бўлиб ўтириб олиб, сигарет сотаётган аёлларни ва ҳатто ёш болаларни учратиш мумкин. Бу ёшларни кашандаликка чорлашнинг оддий усули эмасми?

Хуллас, «Синфдош» тиниб-тинчимай, синфдошларни бекорчилик, бемаънигарчилик каби билардан йироқда бўлишга, иложи борица ёзги таътил оиларини мазмунли ўтказишга даъват этади.

Шаҳноза ҲАЙДАРОВА,
талаба

Табиат бағрида

Ma'rifat

ТАБСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:

Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нуъмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Дилбар ХҲЖАЕВА,
Жамшид САЪДИНОВ.

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.

Г-717.
Тиражи 19.406.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 20.30